№ 96 ԿԻՐԱԿԻ 5 ՄԱՅԻՍԻ

1913

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՄԱՅԻՍԻ № 96

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ սրտանց յայտնում է ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, որ կիրակի, մայիսի 5-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին, Խոջիվանքի գերեզմանատանը ԿԸ ԿԱՏԱՐՎԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ հանգուցեալ

ՀԱՅ ՎԻՊԱԳԻՐ

ՐԱՖՖԻԻ

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ՎՐԱ, նրա մահվան 25-ամեակի առիթով։

Վ. 346. 2—2

ՄՆԱՑԱԿԱՆ ԵԳՕՐՕՎԻՉ ՓՐԻԴՕՆԵԱՆԸ յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը բոլոր այն անձերին և հիմնարկութիւններին, որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրան թէ անձամբ և թէ գրաւոր՝ իր թանկագին եղբօր՝

Գրիգոր Եգօրօվիչ ՓՐԻԴՕՆԵԱՆԻ

ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ։ 355. 1—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երեքշաբթի, մայիսի 7-ին

Յոբելեանական ներկայացում

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ կը տայ հանդիսաւոր ներկայացում

Ի պատիւ դերասան Գ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆԻ 40-ամեայ բեմական գործունէութեան

I **Ամօք ձեր աղայութեանը** Թարգմ. Գ. Տէր-Դաւթեանի 3-րդ գործողութիւն

II **ՊԷՊՕ** Հեղ. հանգ. Գ. Սունդուկեանի 3-րդ գործողութիւն

III **Օսկան Պետրովիչը դժոխքում**

Այս անգամ գժոխքից դուրս կը գան նոր մեղք գործած անձնաւորութիւններ։ Ցարս 1 գործ. հեղ. Գ. Սունդուկեանի։
Խաղամէջոցին պ. ՀԱՋՐԻՆ իր խմբով կերգէն։
Մասնակցում են՝ տ. տ. ՄԱՑՍՈՒՐԵԱՆ, ՎԱՐԴՈՒՀԻ, Ցասմիկ, Վիկի-Մարօ, պ. պ. Միրագեան, Տէր-Գրիգորեան, Մամիկոնեան, Սաեփանեան, Տալեան, Փիրումեան, Տէր-Դաւթեան և ուրիշները։

առ. 301. 1—1

ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ՈՐԲԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

խոնարհաբար խնդրում է իր մեծարգոյ անդամներին շնորհ բերել

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ,

որը կայանալու է ԱՅՍՕՐ ՄԱՅԻՍԻ 5-ԻՆ, ժամը 12-ին, Որբանոցի սեփ. տան մէջ (Բեթղեհեմի փ. № 3)։ ՕՐԱԿԱՐԳՆ է.—1) 1912 թ. հաշուետուութիւն։ 2) 1913 թ. նախահաշիւը։ 3) Որբանոցի վերաբերեալ ընթացիկ հարցեր։ 4) Ընտրութիւններ։ Ժողովը հրաւիրվում է երրորդ անգամ, ուստի և կը կայանայ ինչքան թւով էլ անդամներ ներկայ լինեն։

356. 1—1

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՀԼԻՃ (Գրիբօեդօվսկայա փող.)

Այսօր, մայիսի 5ին

«ՊԱՏԱՆԻ» ամսաթերթի խմբագրութեան նախաձեռնութեամբ կը կայանայ սովորական տարեկան II-րդ

Գրական-Երաժշտական ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Պ. ԱՐՇ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԸ կը դասախօսէ «ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԻ ԻՆՔՆԱԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ» նիւթի մասին։ Երեկոյթը լինելու է ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ և ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ բաժիններով. առաջին բաժնում մասնակցում են յայտնի երգիչ Ա. ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ, Տիկ. Լիւսի Սեւումեան, օր. Բաբալեան, պ. Վարդիկեան և ուրիշ։ Երկրորդ բաժնում աշուղ-Հազիրի խումբը—Եագոր և Սանդրօ ճիանուրի և Թառի վրա կը նուագեն մահուր և հիջազ։ ✦ Սկիզբն է ժամը 8-ին։ ✦ Տեղերի գինը 30 կ. մինչև 1 ր. 50 կ.։ Տոմսակները վաճառվում են դահլիճում առաւօտ. ժամը 10—2-ը, երեկոյեան ժամը 6-ից։

Կարգադրիչ՝ Մ. Եփրիկեան

358. 1—1

Կովկասի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութեան ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Նշանակված է կիրակի, մայիսի 5-ին, երեկոյեան ժամը $7^1/_2$-ին, Կ. Հ. Բ. Ընկ. դահլիճում (Արտա-Աբաշեան հրապ. № 7)։ Քննարկելի առարկաներն են. 1) Վարչութեան և խմբագրական մասնաժողովի զեկուցումները 1912 թ. գործունէութեան մասին, 2) Վերստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումը, 3) 1912 թ. հաշւի քննութիւնն ու հաստատումը, 4) Խմբ. մասնաժող. նախագահ Գիւտ աւ.-ք. Աղանեանի զեկուցումը Հիւսիսային Կովկաս և Ռուսաստան կատարած ճանապարհորդութեան մասին, 5) Ընկ. Բագուի ճիւղի 1910—1912 թւերի հաշիւը և Արդուինի ճիւղի 1912 թ. հաշւի և 1913 թ. նախահաշւի քննութիւնն ու հաստատումը, 6) Վարչութեան զեկուցումը Վլադիկավկազում և Կաղզուանում Ընկ. ճիւղեր բաց անելու մասին, 7) Վարչութեան 3 անդամի և 5 փոխ-անդամի, խմբագրական մասնաժողովի 3 անդամի և 2 փոխ-անդամի ընտրութիւնները, 8) Մանկական գրքերի համար յատուկ խմբագրական մասնաժողովի ընտրութիւն և 9) Հերթական խնդիրներ։

(ա.օ.) առ. 350. 2—2

ԲԺ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ԱՅԳՈՒՄ

ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ, մայիսի 5-ին

ՅՕԳՈՒՏ ԷՋՄԻԱԾՆԵՑՈՑ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ տեղի կունենայ

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆՔ ՇԲԵՂ ԾՐԱԳՐՈՎ.

Մուտքը մեծերին 25 կոպ., իսկ փոքրերին 15 կ.։ Սկիզբը ժամը 4-ից։

352. 1—1

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ

Ժողովրդ. ներկայացումներ կազմակերպող ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ

ԱՅՍՕՐ, կիրակի, մայիսի 5-ին

Հայոց Դրամ. Ընկ. Թատերասէրների խումբը ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐԻ

Վերջին անգամ կը ներկայացնէ Ա. ՑԱԳԱՐԵԼԻ

I

Ինչ տեսիլ ես էլ չես տեսնի

3 գործողութեամբ ուրախ կոմեդիան
Թարգմ. Գ. Միրաղեանի։
ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԻՆ ԿԻՆՏՕՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

II

ԴՕՔՏՕՐ ԹԱԹՈՍ

Վօդեվիլ 1 գործողութեամբ

Մասնակցում են. տ. տ. Մանուչարեան, Ցասմիկ, Սաթենիկ, №№, օր. Սոլովեան, պ. պ. Գալստեան, Երամեան, Լազարեան, Ծոնեան, Մարկոսեան, Յարութիւնեան, Յարութիւնեան II, Սարեան, Սերժ, Տէր-Յովհաննիսեան, Փիրումեան և ուրիշ.։

Սկիզբը ժամը $8^1/_2$-ին։

Հերթապահ կարգադրիչներ՝ ՍՏԱՄԲՕԼՑԵԱՆ և ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

առ. 354. 1—1

По умѣреннымъ цѣнамъ
Новѣйшихъ изящныхъ рисунковъ.
✦ ПОЛНОМѢРНЫЕ ✦

ДЕШЕВО

ОБОИ

ФАБР. СКЛАДЪ

МАНГИКІАНА

ПУШКИНСКАЯ № 7.

357. 50—1 (Ե. Վ.)

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Մ. Ի. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Օգնական Prof. Posner-ի

Ընդունում է միզասեռական (վեներական) հիւանդներին Բերլինի իր սեփական կաբինէտում և պրոֆ. Պօզների կլինիկայի մէջ։ Տալիս է նաև խորհուրդներ միւս մասնագիտութիւնների վերաբերեալ։

Հասցէն՝ D-r Muradoff Berlin. Iohannisstr. 15 (an der Friedrichstrasse). Telefon amt Norden 113—19.

(Վ.) առ. 830. 0—21

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչէվսկայա 13, տելէֆօն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից), վաղօրօք գրվելու պայմանով։

Ընդունելութիւն կանացի, ներքին և մանկական խանգութիւն ունեցող երեխեկ հիւանդների, ամեն օր՝ ցեր. ժամը 11-ից մինչև 12-ը։

Ընդունելութիւն պրօֆ. Մ. Ս. Սուբբոտինի կողմից վիրաբուժ. կարիք ունեցող հիւանդների, վաղօրօք գրվելու պայմանով, երկուշաբթի և հինգշաբթի օրերը ցեր. ժամը 1—2-ը։

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Յարութիւնեան, Ն. Ն. Վեսելօվզօրօվ, Վ. Ա. Ջակրժէվսկի, Ի. Գ. Կալամկարեան, Ա. Ա. Նովիցկիյ, Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան, Ն. Զ. Ումիկեան, Ա. Ր. Փիշեր, Ս. Պ. Շահպարոնեանց։ Կոնսուլտանտ՝ պրօֆեսօր Մ. Ս. Սուբբոտին։

(Ն.Վ.) առ. 779. 100—52

ԲԺԻՇԿ

Յ. Մելիք-Նուբարեան

ներքին և երեխաների հիւանդութիւնների, առանձնապէս թոքերի։
Թոքախտի բժշկութիւնը տուբերկուլիններով և պնեվմատօրակով։
Ընդունելութիւնը ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ
Ամեն օր (առաւօտեան 12—1 ժ. (երեկոյեան 5—7 ժ.
Սօլօլակ, Ռտիշչեվսկայա 10 (Լերմօնտօվսկ. դեղատան դիմացը)։

(Ե. Հ. Կ.) առ. 746. 100—88

ԲԺԻՇԿ

ՑՈՒՑԱՆԻԿ ՆԱԲԱԹԵԱՆ

ընդունում է հիւանդներ կանանց և մանկաբարձութեան վերաբերեալ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկ. ժամը 5—6-ը։
Հասցէն՝ Ռտիշչէվսկայա № 1.

առ. (Կ. Ե. Հ.) 4. 100—49

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐ

Ա. և Ա.Մ.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ, ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԶՈՒԱՐՃՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿ.—Սէզօնը մայիսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 15-ը։ ԾԾՄԲԱՅԻՆ ՋՐԵՐ յօդացաւի, սիֆիլիսի, կաթուածի, կաշուի և այլ հիւանդութիւնների դէմ։ ԵՍՍԵՆՏՈՒԿԻ.—Սէզօնը մայիսի 10-ից մինչև սեպտեմբերի 10-ը։ ԱԼԿԱԼԵԱՆ ՋՐԵՐ մարսողութեան խանգարման, ստամոքսացաւի և աղիքացաւի, լեարդային հիւանդութիւնների և այլոց դէմ։ ԺԵԼԷԶՆՕՎՕԴՍԿ.—Սէզօնը մայիսի 15-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը։ ՀՈՂԱՅԻՆ ՋՈՒՐ արեան պակասութեան, կանանց զանազան հիւանդութիւնների, երիկամունքային և լեարդային հիւ. դէմ եայլն։ ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿ.—Սէզօնը յունիսի 1-ից մինչև հոկտեմբերի 1-ը։ ԱԾԽԱԹԹՈՒՍՏԱՅԻՆ ՋՐԵՐ ուժասպառութեան, ստամոքսային մի քանի հիւանդութիւնների, ջղային, կանացի և այլ հիւանդութիւնների դէմ։

Ջրեր՝ վաննաների եւ խմելու համար, գիդրօպատիկ հիմնարկութիւններ, ցեխաբուժութիւն, բժշկութիւն ինգալեացիաներով, Նարզանի ածխաթթուային գազով, կումիս, կէֆիր, մասսաժ, էլեքտր. և լուսաբուժութիւն, արեգակնային վաննաներ, բժշկական մարմնամարզութիւն ըստ Ցանդերի, ռէնդգէնօսկօպիա և ռէնդգէնօտէրապիա, բաղնիք։ Զանազան մասնագէտ-բժիշկներ (մօտ 800)։ Եկւորները 40,000 հոգուց աւելի։ Էլեքտրաքարշ և լուսաւորութիւն, սանատօրիաներ, բուժարաններ, հիւրանոցներ, կաֆէներ, ճաշարաններ, ընթերցարաններ, ճեմելիքներ, ծաղկանոցներ, հրապարակներ՝ մանկական խաղերի համար, զբօսանքներ, լեռնային էկսկուրսիաներ, թատրոններ, սիմֆօնիական երաժշտախմբեր։ Մանրամասն տեղեկութիւնները ուղեցոյց-գրքի և յատուկ բրօշիւրների մէջ։

Տեղեկութիւնների համար դիմել՝ въ Управленіе водъ въ Пятигорскѣ.

(Վ.) առ. 333. 3—2

Ռուս-Թիւրքական պատերազմից յետոյ, ինչպէս յայտնի է, Կարսի և Բաթումի շրջաններում ծագեցին մի շարք հողային-կալուածական վէճեր, որոնք նոյն իսկ մինչև այժմ դեռ ևս չեն վերջացել։

Ասել, թէ հողային հարցը բաւարար լուծում է ստացել վերև յիշված շրջաններում, մենք անկարող ենք։ Բայց մխիթարական է թւում վիճողների համար և այն, որ վերջ ի վերջոյ մի որևէ արտայայտութիւն ստացել են հողային գործերը և ազատել են մարդկանց նորանոր աւելորդ ծախքերից։

Մենք գիտենք, որ Կարսի շրջանի գիւղական համայնքներից մի նշանաւոր մասի մէջ անտես արվեցին և անուշադիր թողնվեցին շատ հողային գործեր, որոնց վերաբերութեամբ բացակայում էին գրաւոր և պաշտօնական վկայութիւններ։

Թիւրքական վարչութեան օրով կատարված մի շարք հողային պաշտօնական կարգադրութիւններ չէին ձևակերպված այնպիսի ապացուցաթղթերով և վաւերաթղթերով, որպէս զի հնարաւոր լինէր նրանց ընդունել իբրև պաշտօնական դօկումենտներ ռուսական վարչական և դատական ատեաններում։

Եւ անշուշտ՝ Թիւրքիայում և Պարսկաստանում հող գնել ցանկացողները պէտք է յատուկ ուշադրութիւն նուիրեն այն բանին, որ իւրաքանչիւր գնվող հող ունենար համապատասխան իր վկայաթղթերը, հաստատված քաղաքացիական, իսկ որոշ դէպքերում և կրօնական հաստատութիւնների կողմից։ Այդ կարևոր է այն պատճառով, որ կրօնապետները Արևելքում դեռ ևս պահպանել են շատ տեղերում վարչական և դատաստանական ֆունկցիաների կատարման արտօնութիւններ։ Եւ անվիճելի բնաւորութիւն է ստանում ամեն մի վաւերաթուղթ, երբ նա ունի համապատշաճ բոլոր ատեանների հաստատութիւնը։

Երբ հաստատ վաւերաթղթերով ձեռք բերվեն ազատ հողեր և որոշ պայմաններով յանձնվեն գիւղացիական խմբերին, ապա հիմք կը դրվեն նոր գիւղերի, որոնք թէ կը մեղմացնեն սակաւահողութեան սուր կարիքները և թէ ինքն ըստ ինքեան կը դառնան գեղեցիկ կուլտուրական նոր անդաստաններ ճոխացնելու տեղական արդիւնաբերութիւնը։

Քանի կան ընդարձակ ազատ հողեր՝ գիւղեր հիմնելու համար, անհրաժեշտ է օգտվել եղած դէպքերից կուլտուրական լաւ գործ կատարելու նպատակով։

Ա. Քալանթար

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՀՈՂԵՐ

II

Մենք ասացինք, որ թէ Թիւրքիայում *) և թէ Պարսկաստանում կան ծախելու և գիւղեր գցելու համար տրամադրելի հողեր։

Այդ հողերը, որոնք այսօր ազատ են բնակութիւնից և կամ շատ նոր են բնակեցված, մի քանի ժամանակից յետոյ կարող են ընկնել մասնաւոր կալուածատէրերի ձեռքերը և դառնալ անմատչելի՝ երկրագործ սակաւահող մշակողների համար։

Ուստի պէտք է նախօրօք հոգալ այդ հողերը յանձնելու իսկական հողագործին և օր առաջ միջոցներ գտնել ապահովելու հողերի սեփականութեան իրաւունքները թիւրիմացութիւններից և պատահականութեան խաղերից։

*) «Մշակի» երէկվայ համարի առաջնորդողում փոխանակ «Թիւրքիայում» բառի սխալմամբ շարվել է «Թիֆլիսում» բառը։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

3 մայիսի

Լոնդոն.—Րէյտէրի գործակալութիւնը տեղեկացաւ, որ բուլղարական կառավարութիւնը հրահանգարել է Լոնդոնի իր դեսպանին՝ ստորագրել նախնական հաշտութեան պայմանագիրը, չը սպասելով Դանէվի և միւս լիազօրների գալստեան։ Այդ առիթով այն կարծիքն է տիրում, թէ Բուլղարիան գործեց անկախ՝ միացած դաշնակիցներից։ Դա սխալ է. Բուլղարիան սոսկ հետևեց մեծ պետութիւնների խորհրդին. Գէշօվը դեսպան Մաջարօվին հրահանգներ ուղարկեց ի յարգանս Գրէյի և դեսպանների տուած հերթական խորհուրդների, թէ հաշտութիւնը պէտք է ստորագրել ըստ հնարաւորութեան շուտով և նախնական հաշտութեան պայմանագիրը, որով աւարտվում է պատերազմը, կարող են ստորագրել կուող պետութիւնների՝ Լոնդոնում գտնվող ներկայացուցիչները, չը սպասելով յատուկ լիազօրների գալստեան և չը կատարելով վեհաժողովի ձևականութիւնները։ Սակայն, միւս դաշնակիցների ներկայացուցիչները որովհետև լիազօրված չէին այդ իմաստով, ուստի և ոչինչ չարին։

Բէլգրադ.—Լոնդոն մեկնեցին լիազօրներ Անդրէյ Նիկօլիչը և Իվան Պավլօվիչը։

Մինիստրների խորհրդի նիստում սերբ-բուլղարական երկիրների բաժանման հարցի քննութեանը ներկայ է գեներալ Պուտնիկը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԵՐՋԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

3 մայիսի

Կ. Պոլիս.—Օրիան-Բանկը առաջարկեց անյապաղ Թիւրքիա ուղարկել «Սան-Պաուլօ» և «Մինաս-Ջէրաէս» դրէդնօուտները, որոնք կառուցվել են Անգլիայում և վաճառվում են Բրազիլիայի կողմից, 38 միլիօն մարկով։ Այս գումարը Դէյտշէ-Բանկը պատրաստ է տալ, եթէ Թիւրքիայից ստանայ ընդարձակ գետիններ։ Սակայն այդ առիթով կատարվող բանակցութիւնները անսպասելի կերպով խզվեցին շնորհիւ դրսի ազդեցութեան։

Լուրեր են պտտվում, թէ Էնվէր-բէյը 45 օրով հսկողութեան տակ է դրվել գեներալ Ահմէդ Աբուք-փաշայի ձեռքով Խադէմ-Քեօյում քաղաքական պրօպագանդա մղելուն համար այն զօրամասում, որի հրամանատարն է գեներալը։

Լուրերի համաձայն, Մահմուդ Շէվքէթ-փաշան վերջերս մի քանի անգամ տեսակցել է Աբդիւլ-Համիդի հետ։

Մեծ-բրիտանական դեսպանատանը մօտիկ շրջանները, ինչպէս և օսմանեան գործակալութիւնը հերքում են

այն տեղեկութիւնները, թէ անգլօ-թիւրքական համաձայնութիւն է կայացել «Թասվիրը-Էֆքեար» լրագրում հրատարակված պայմաններով։

Ռուսաց դեսպանատան առաջադրութեան համաձայն, օսմանեան կառավարութիւնը համաձայնեց ազատել այն 104 քաղաքացի գերի բօլգարներին, որոնք պատերազմի սկզբից ի վեր աքսորվեցին Ադրիանուպոլսից Նիկօմիդիա։ Այսօր ազատվածները ռուսական շոգենաւով մեկնեցին Վառնա։

—

Դուրացցօ.—Ալբանական ժամանակաւոր կառավարութեան անդամները ժողովվեցին Կրօէում՝ Կաստրիոտի ծննդեան վայրում՝ և ծածանեցրին ալբանական դրօշակ։ Տիրանից և Դուրացցօյից փախել են մեծ թւով ունևոր մարդիկ, որպէսզի չը վճարեն էսադ-փաշայի սահմանած մեծ տուրքերը։

ԱԴԱ-ԿԱԼԷՆ ՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

3 մայիսի

Վիէննա.—«Ֆրեմդէնբլատում» տըպված է. «Ապրիլի 30-ից Ադա-Կալէում հաստատվեց ունգարական վարչութիւն։ Այս միջոցը բացատրվում է նրանով, որ Թիւրքիայի և բալկանեան պետութիւնների միջև հաշտութիւն կնքելուց յետոյ պէտք է որ յետ կանչվէր կղզում գտնվող օսմ. քաղաքացիական պաշտօնեան, որի պատճառով անհրաժեշտ էր ներկայանում այժմ իսկ հոգալ կղզու կառավարութեան կազմակերպութեան մասին, կղզու, որ գրաւված էր Աւստրիայից աւելի քան 30 տարի»։

Բերլին մեկնեց ստատս-սեկրէտար ֆօն-Եագօվը։

—

Բուդապեշտ.—Ունգարական իշխանութիւնները ստանձնեցին Ադա-Կալէ կղզու կառավարութիւնը։ Ազգաբնակութեանը յայտարարվեց, որ կը պահպանվեն այն արտօնութիւնները, որ նա վայելում էր Մարիա Թերեզիայի ժամանակներից, բացի ծխախոտի մենաշնորհից, ինչպէս նաև զինուորական ծառայութիւնից ազատ կը լինի։

ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ ԴԻՐՔԸ ՉԵՐՆՈԳՈՐԻԱՅԻ ՀԱՐՑՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

3 մայիսի

Փարիզ.—Պալատը քննում է պատգամաւոր Գերնիէի հարցապնդումը այն մասնակցութեան մասին, որ Ֆրանսիան ցոյց է տալիս ընդդէմ Չերնօգօրիայի նախագծված ցոյցի մէջ։ Հռետորը ցաւում է, որ Ֆրանսիան, հակառակ իրաւունքի ու Թոյլերին պաշտպանութեան տրադիցիաներին, մասնակցեց ցոյցին ընդդէմ Չերնօգօրիայի։ Այն յայտարարութիւնից յետոյ թէ անհրաժեշտ է պաշտպանել «Բալկանները բալկանեան ժողովուրդների համար» սկզբունքը և անհրաժեշտ է, որ Ֆրանսիան ստանայ Բալկաններում և Թիւրքիայում մօրալ ու նիւթական շահերի երաշխիքներ, հանդէս եկաւ արտաքին գործերի մինիստր Պիշօնը, որ ասաց, թէ Ֆրանսիայի արտաքին քաղաքականութիւնը փոփոխութեան չենթարկվեց. Նրա նպատակն է եղել միշտ հեռու պահել մեծ պետութիւններին տէրրիտօրիալ շահախնդրութիւնից և տեսնել Եւրոպայի համերաշխ խաղաղութեան ապահովութեան համար։ Սկիւտարի միջադէպը չէ կարող մեկուսանալ մնացած դէպքերից։ Յիշելով սերբ-ալբանական սահմանի որոշման ժամանակ ծագած դժուարութիւնները, մինիստրն ասաց. «Սերբիան տացաւ Ալբանիայի երկու քաղաք։ Սկիւտարն Աւստրիայի պահանջների պատճառով յանձնվեց Ալբանիային։ Ռուսաստանը հաղորդեց մեզ, որ անհրաժեշտ է գտնում Ադրիատիկ ծովում չէզոքացված գործողութիւններից խուսափելու համար միաժամանակ ռազմանաւեր ուղարկել Միջերկրական ծովը Անգլիայի և Ֆրանսիայի կողմից»։ Պիշօնը մեծ գովասանքով խօսեց Սազօնովի գործունէութեան մասին, որ հետամուտ էր Եւրոպայի միութիւնը պահպանելու։ Մատնանշելով որ տակաւին սպասվում են դըժուարութիւններ հաշտութեան վերջնական պայմանները որոշելու ժամանակ, Պիշօնը յայտնում է, որ Ֆրանսիան կաշխատէ յօգուտ այդ պայմանների լուծման միանգամայն համերաշխ դաշնակիցների հետ։

Պիշօնը ապա ուղղված հարցապնդմանը պատասխանեց, որ լրագրական տեղեկութիւնները Անգլիայի, Գերմանիայի և Թիւրքիայի բանակցութիւնների մասին չափազանցված են. բանակցութիւնները տեւում են երկու տարի և դեռևս աւարտված չեն. Ֆրանսիան, չը կամենալով յարուցանել նոր հարցեր, չէ մոռանում սակայն իր օրինական շահերը։

Պալատը 322 ձայնով ընդդէմ 155-ի որոշեց անցնել հերթական գործերին, հաւանութիւն տալով կառավարութեան յայտարարութեան, վերաբերեալ ծառայութիւնը աւարտած զինուորներին պահելու առիթով ուղղված հարցապնդմանը։ Փոքրամասնութիւնը կազմեցին 72 միացեալ սօցիալիստ, 19 անկախ սօցիալիստ, 64 արմատական և արմատական սօցիալիստ։ Ձայնատւութիւնից ձեռնպահ մնացին 92 արմատական և արմատական սօցիալիստ և 3 սօցիալիստ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

(Լրագիրներից)

«Рѣчь»-ին հեռագրում են Կ. Պոլսից, որ Բ. Դուռը մտադիր է հաղորդել մեծ պետութիւններին, թէ հայկական վիլայէթներում գործադրելու է 1895 թւին մշակված բարենորոգումները և ընդ սմին վճռական բողոք է յայտնելու Անգլիայի և Ֆրանսիայի ջանքերի դէմ՝ մեծ պետութիւնների վերահսկողութիւն սահմանել Թիւրքիայի ասիական երկրներում։

—

Կ. Պոլսից ստացված մեր վերջին տեղեկութիւնները հաղորդում են, որ հայոց ազգային ժողովի վերջին նիստում ազգային վարչութիւնը ներկայացրեց իր հրաժարականը, սակայն ժողովը միաձայն մերժեց և վարչութեան աջակցելու համար հայկական հարցում ընտրեց 5 հոգուց բաղկացած մի նոր հարստահարական յանձնաժողով, որի անդամներն են Գրիգոր Զոհրապ, Վահան Թէքէեան, Յարութիւն Շահրիկեան, Դաւիթ Տէր-Մովսէսեան և Պետրոս Գալֆայեան։

—

Պետերբուրգից հեռագրում են «Пр. Край»-ին, որ այս օրերում սպասվում են Ռուսաստանում պատգամաւորներ Թիւրքահայաստանից, որպէսզի ծանօթացնեն ռուս հասարակութեանը թիւրքահայերի դրութեան հետ և միջնորդեն Եւրոպայի առաջ տալու աւտօնօմ իրաւունքներ հայերին։ Այդ տեսակ պատգամաւորներ մեկնում են նաև Անգլիա և Ֆրանսիա։

—

Բ. Դուռը, ստանալով կարևոր տեղեկութիւններ կովկասեան սահմանից, Էրզրումից մի մասնաժողով է ուղարկել՝ բաղկացած մի մի թիւրքից, անգլիացուց և գերմանացուց, սահմանի սանիտարական պայմանները ուսումնասիրելու համար։

ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՀԱՅԱԲՆԱԿ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՄ

Օսմանիէ, 8 ապրիլի

Միւթասարըֆ Րէուֆ-բէյը, այն օրից, որ մտել է իր պաշտօնի մէջ, իրան յայտարարել է հայերի բացարձակ թշնամի և չէ դադարում կեղեքել։

Նա արգելել է խփել եկեղեցու զանգակները։ Նա արգելեց կառուցանել մի մատուռ այն տեղում, ուր թաղվել են Ադանայի կոտորածի զոհերը, որպէսզի այդ տեղը միշտ աննկատ լինի։ Իր բոլոր ուժով, նա գըրգռում է մուսուլմաններին քրիստոնեաների դէմ և, որպէսզի իր նպատակին հասնի, բոլոր ոճիրները վերագրում է հայերին։

—

Մարաշ, 3 ապրիլի

Քիւրդ կամաւորները աւերեցին հայերի այգիները և կտրեցին որթերն ու ծառերը։

Եթէ այդ չարագործութիւնները շարունակվեն, հայերը կը մեռնեն քաղցից, որովհետև չեն համարձակվում գնալ դաշտերը աշխատելու։

Միևնոյն դէպքերը նախընթաց լինելով 1895-ի ջարդերին, մեր գաւառը երկիւղ է կրում կոտորածներից, որ բնաւ անհաւանական չէ։

—

Ադանա, 12 ապրիլի

Երկու կօշկակար՝ Առաքել և Յակոբ, թողնելով Ջիւէկլի թիւրք գիւղը, քաղաք վերադառնալու համար, պատահում են ճանապարհին երկու զինուորված մուսուլմանի, որոնք ենթարկելով նրանց ամեն տեսակ տանջանքների՝ վիրաւորում են ծանրապէս։ Զոհերը փոխադրվեցին այստեղ արիւնաթաթախ։ Վէրքերը շատ ծանր են։ Ոճրագործները չեն բանտարկվել։

—

Վան, 15 ապրիլի

Ներկայ ամսի առաջին օրերում սպանեցին մի հայ Սօսօ անունով, Խիզանի մօտ։ Մի ուրիշ հայ Անապատից անհետացել է։ Հարպուտի հայերը, չը կարողանալով տանել քիւրդերի կեղեքումները, թողել են գիւղը։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉԸ

Եւրոպայի հայ ուսանողութիւնը հրատարակել է Ժընեւում ապրիլի 6/19-ին մի կոչ, ուղղված հայ ժողովրդին հայկական հարցի առիթով։

Այդ կոչից հնարաւոր ենք համարում բերել մի քանի կտորներ։

Կոչը ամենաառաջին և գլխաւոր տեղը հայկական հարցի լուծման մէջ տալիս է ինքնապաշտպանութեան գաղափարին։

«Ինքնապաշտպանութիւնն է ղեկավարող ոգին մարդկային քաղաքակիրթ թէ անքաղաքակիրթ համայնքներու կեանքը, մինչև կենդանական և բուսական աշխարհներու յառաջատւութիւնը։

«Ողջ աշխարհն այդ մեծագոյն օրէնքին է պարտական իր բոլոր մարդկային և հասարակական հիմնարկութիւնները - ազատութիւն, քաղաքակրթութիւն, արհեստ և վաճառականութիւն։

«Շնորհիւ ինքնապաշտպանութեան ուժեղ գիտակցութեան մարդը կարողացել կաշխատի և չէզոքացնել բնութեան բացասական ազդեցութիւնները և ամէն ինչ որ կը ձգտի կաշկանդել անհատի, համայնքի, ազգի և երկրի ազատ զարգացումը։

«Պատմական տխուր ճշմարտութիւն է այլևս, որ քաղաքակրթական արժէքներու գերազանցութիւնն առանձինն անընդունակ է մի ազգի, մի ժողովրդի գոյութիւնն ապահովել իրմէ աւելի անքաղաքակիրթ, բայց ֆիզիքապէս ուժեղ ցեղերու արշաւանքին դէմ։ Ուէ մի քաղաքակիրթ ցեղ նոյնքան դիւրութեամբ կանհետանայ պատմութենէն ենթարկուելով շրջապատող ցեղերու կուլտ ազդեցութեան, եթէ նա իր գոյութիւնը պաշտպանող տարացի մօքով ֆիզիքական գործօններէն զրկուած է։ Կարճ, ֆիզիքական գերազանցութիւնն ամէնէն ապահով գրաւականն է մի ժողովրդի գոյութեան համար, եթէ ի հարկէ նա չի սպառի յարձակողականի մէջ, այլ կը գործադրուի անհրաժեշտ պաշտպանողականի համար. որովհետև շարունակական յարձակողականով շռայլուած ֆիզիքական ուժն ալ ի վերջոյ կը սպառի, ինչպէս փայլուն կերպով կուգան ապացուցել թիւրքական վերջին պարտութիւնները։

«Ուրեմն սթափուինք և չոգեորուինք մեր քաղաքակրթական գերազանցութիւններով։ Բաւական է որքան մեզ տուինք Արևելքի մէջ քաղաքակրթական միսիոնով օժտուած ժողովրդի դեր։ Մեր այդ միսիոնն ալ չյաջողեցինք իրագործել մեր ֆիզիքական թուլութեան պատճառով։

«Վերջապէս բաւական է մեզ խղճան, ոգորմին, իբրև ջարդերու և հարստահարութիւններու դասական զոհերու. այդ կարեկցութիւնը այլ ևս ամօթ է և նախատինք մեզ համար»։

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՄԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

Ի՞նչ կըսէ օրբազան պատրիարքը

«La Turquie»-ի խմբագիրը տեսակցութիւն մը ունեցեր է օրբազան պատրիարքին հետ, որ պատասխանելով խմբագրին զանազան հարցումներուն՝ յայտարարեր է.

«Կը հարցնէք ինծի, թէ ինչ են հայ ազգին պահանջումները և փափաքները։ Մենք շատ պարզ բան մը կը պահանջենք. Մեր պատիւին, ինչքին և կեանքին ապահովութիւնը։ Կը պահանջենք միայն, որ ապրինք օսմ. կայսրութեան մէջ, հաւասար իրաւունքներ վայելելով միւս ազգութիւններուն հետ և ամէն օր վախ չունենալով, թէ մեր պատիւը, կեանքն ու ինչքը վտանգի տակ են։ Այժմ օր չանցնիր, որ պատրիարքարանը գանգատներ չստանայ իր հօտէն, քիւրդերուն կողմէ գործուած թալաններու և հարստահարութեանց համար, զորս արգիլելու համար չեն միջամտեր իշխանութիւնները։ Կառավարութիւնը պէտք է առանց ժամանակ կորսնցնելու եւրոպական հսկողութեան ներքև վերակազմէ վարչութիւնը և ոստիկան-զինուորութիւնը, որուն վրայ պէտք է նոր ուժեր աւելցուին։ Բաց ասի, պէտք է ամենուրեք դպրոցներ հիմնուին քիւրդերուն, ինչպէս նաև հայերուն համար։ Պէտք է նաև հաղորդակցութեան միջոցներով օժտուին այն նահանգները, որոնց արժէքը գնահատել չի գիտեր կառավարութիւնը։ Սակայն երկար ատեն պիտի անցնի, մինչև որ զգացուի այս միջոցներուն արդիւնքը։ Առայժմ կառավարութիւնը պէտք է վերջ դնէ տիրող անիշխանութեան և մանաւանդ պէտք է ցոյց տայ իր հեղինակութիւնը, ձերբակալելով և խստիւ պատժելով ոճրագործները։ Քիւրդերը կրթութենէ զուրկ և ազէտ ըլլալով՝ բնազդաբար աւազակ ու կողոպտիչ են. պէտք է զանոնք խստիւ պատժել և ի հարկին ալ վտարել։ Թերևս անոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն, բայց ասիկա հետևանքն է հայերուն դէմ ի գործ դրուած հալածանքին և հարստահարութեանց, և միւս կողմէ հայերուն թիւը պակսած է ջարդերուն և գաղթին հետևանօք։ Ինչպէս ըսի, կը պահանջենք, որ առանց բացառութեան պատժուին ոճրագործները, մինչդեռ այսօր իշխանութիւնները եթէ երբեք չեն ալ պաշտպաներ քիւրդերը, սակայն աչք կը գոցեն, երբ անոնք ըլլան ոճիր գործողը։ Եթէ հայ մը օրինաւոր պաշտպանութեան վիճակի մը մէջ գտնուելով քիւրդ մը սպաննէ, հարիւր հայ կը բանտարկուին։ Վերջերս երկու քիւրդ ըսպաննուեցան, և այս սպանութեանց վըրայ հայկական երկու գիւղեր քանդուեցան իշխանութեանց աչքին տակ։ Բայց երբ հայերն ըլլան սպաննուողները, ունէ հետապնդութիւն չի հրամայուիր մարդասպաններուն դէմ։ Ուրեմն ո՞ւր է արդարութիւնը։ Այս պայմաններուն մէջ իրաւունք չունինք միթէ յանցաւորներուն պատժումը պահանջելու։ Մեզի կամբաստանեն, թէ անջատողական գաղափարներ կը տածենք և Հայաստանի համար ինքնօրինութիւն կուզենք։ Ոչ, մենք բաժանման կողմը չենք, և քանի որ իբր օսմանցի կը կատարենք օսմանցիներուն անկ եղած բոլոր պարտականութիւնները, թիւրքերէն և քիւրդերէն ալ աւելի, կառավարութիւնը պարտաւոր է զմեզ պաշտպանել ու փրկել մեր իրաւունքները։ Մեր տալիք յիշատակագիրը մէկ քաղուածքը պիտի ըլլայ պատրիարքարանին կողմէ ցարդ ներկայացուած թակրիրներուն և պիտի պարզէ նաև գաւառական հայերուն կողմէ մատնանիշ եղած նոր դէպքերը։ Յիշատակագիրը պիտի յանձնենք, եթէ պատրաստ ըլլայ, շաբաթ օր։

«Վերջապէս պէտք է, որ կառավարութիւնը երաշխաւորէ մեր ազգին գոյութիւնն

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԹԵՐԹԻԿՆԵՐ ԻՄ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ

I

Գ. Տէր-Դաւթեան

1873 թւականի ապրիլ ամիսն էր, երբ Գէորգ Տէր-Դաւթեան դերասանուհի Բէթօ Արամեանի բնակարանում Աբաս-Աբադսկայա նրբափողոցում ներկայացաւ հայ դերասանական խմբին և, եթէ չեմ սխալվում, արդէն մայիսին բեմ դուրս եկաւ և այն ժամանակից մինչև այժմ նա համբերութեամբ տանում է իր ուսին դրած խաչը։ Ես այս 40 երկար տարիների ընթացքում անդադար շփվել եմ Տէր-Դաւթեանի հետ, խաղացել եմ նրա հետ Թիֆլիսում, Բագւում և գաւառներում, նրա հետ անդադար գործ եմ ունեցել և այժմ այս տողերը գրելու ժամանակ ինքս լարում եմ իմ յիշողութիւնս, կամենում եմ կամ մտաբերել կամ յիշատակարանիս մէջ գտնել մի այնպիսի դէպք, երբ Գ. Տէր-Դաւթեան մի անբաւականութիւն, մի կռիւ ունեցած լինի իր ընկերների հետ կամ մասնակցած լինի մի ինտրիգայի, որ անպակաս է լինում կուլիսների մթնոլորտում։

Ես յիշում եմ, մի անգամ հաւաքվել էինք նոյն Բէթօ Արամեանի սենեակում։ Այդ այն ժամանակն էր, երբ դերասանական կվարտետը մի ընդհարումն էր ունեցել Սունդուկեանի հետ և նրա հետ այլ ևս չէր տեսնվում։ Ես իմ երթ և եկը Սունդուկեանի մօտ շարունակում էի, գրում էի նրա թելադրութեամբ ու իմ փոքրիկ վէպերը և նովելլաները «Մշակում» տպելուց առաջ նրան կարդում էի և շնորհակալութեամբ ստանում էի նրա խորհուրդները և խրատները։ Ինձ շրջապատեցին Բէթօյի տանը և յանդիմանում էին խմբի հետ համերաշխութիւն չունենալուս համար։ Ի հարկէ ես էլ ատամներ ունէի, և եթէ ինձ կծում էին, ես էլ պարտքի տակ չէի մնում։

— Ոչ ոքի ձեզանից ես իրաւունք չեմ տուել սահմանափակել իմ մասնաւոր ծանօթութիւնները և գործել եմ ու գործելու եմ ըստ իմ հայեցողութեան, այլ ոչ թէ ձեր տուած հրահանգների համեմատ...

Ինձ կոխել էին սենեակի անկիւնը, և մինչև ես մէկին պատասխան կը տայի, միւսը արդէն բերանս փակում էր... Սենեակ մտաւ Գէորգ Միրզաեանը՝ իմ բարեկամը ու մտերիմ ընկերը։ Մի վայրկեանը նրան բաւական էր գործի միտքը ըմբռնելու համար։

— Ամաչեցէք, ամաչեցէք, հասակաւոր մարդիկ էք, ինչ էք թափվել այդ երեխայի գլխին։

Նա բռնեց ձեռքս ու սենեակից դուրս տարաւ։

— Եազօր, դիմեց Տէր-Դաւթեանը Միրզաեանին,—ինչի համար են կռւում Տէր-Գրիգորեանի հետ։

— Աստուած ոչ գիտէ նրանց գլուխը առում էին՝ «Սունդուկեանի մօտ ինչի ես գնում»։

— Երեխա, արտասանեց Տէր-Դաւթեանը։

Թէ Միրզաեանը և թէ ես անչափ յուզված էինք. բայց և այնպէս Տէր-Դաւթեանը այնպիսի ծաղրալի դէմք շինեց և խմորով լի միմիկայով ու շարժուածքով այնպէս արտասանեց այդ «էրեխան», որ մենք չը կարողացանք մեզ պահել ու այնքան բարձր ծիծաղեցինք, որ բոլոր դերասանները սենեակից դուրս թափվեցին։ Տէր-Դաւթեանը չէր փոխել իր դիրքը, և ամենքը նրա դէմքին նայելուն պէս բարձր ծիծաղեցին։

Այդ անկեղծ ծիծաղը մեզ հաշտեցրեց։ Բնածին տաղանդը ցոյց տուեց իր շնորհքը։

Այդ դէպքից յետոյ բարի Բէթօն շատ անգամ կրկնում էր։

— Քա գեղինը մանի Տէր-Դաւթեանը, էն ինչ ծաղրալի դէմք էր շինել, որ ամենքիս ծիծաղեցրեց... Մասխարա...

II

Տէր-Դաւթեան, «Կարդինալ Րիշելիօ», Կարինեան եւ Բուռնազեան

Թամամշովի թատրոնում խաղում էինք «Կարդինալ Րիշելիօ» պիէսը։ Գէորգ Չմըշկեան, որ կարդինալի դերն էր կատարում, այդ գիշեր մի քանի անգամ կռւել էր կաստիւմեօրի, դեկորատօրի և ըէկվիզիտօրի հետ. հայերէն ներկայացումն էր, մեզ ամեն բան վատն էին տալիս, Չմշկեանը զայրանում էր։ Հէնց այդ դէպքից գուշակեցէք, թէ ինչ էր հայ դերասանի դրութիւնը։ Քանի որ այլազգի դերակատարները, մանաւանդ առաջնակարգները, լաւ հանգստանալուց յետոյ գալիս են բեմ, մտնում են իրանց առանձնասենեակները, հագնվում են մեծ հայելու առաջ, մտածում են միմիայն իրանց դերի, հագուստի ու գրիմի մասին, քանի որ նրանք երբեք չեն մտածում ոչ բուտաֆորիայի, ոչ բեմի, ոչ դեկորացիայի համար և հանգիստ խաղում են, մեր պրէմիէր Գէորգ Չմշկեանը ստիպված էր լինում բեմի մի անկիւնից միւսն ընկնել, մէկի հետ կռւել, միւսին խնդրել, երրորդին մի կօմպլիմենտ ասել և դրանից յետոյ դուրս գալ բեմ ու ներկայացնել պատմական կարդինալի տիպը... Միթէ դա դերասան էր. ոչ, նա կատարեալ հսկայ էր ու իր նմաններից շատ ու շատ բարձր կանգնած...

— Հա՛, հա՛, հա՛, հա՛,—բարձր ծիծաղում էր այդ բոլոր յուզմունքներից յետոյ Չմըշկեան-կարդինալը,—գնացէք, գնացէք, ես պատրաստել եմ կախաղանը ձեզ համար, դահիճը սպասում է ձեզ։

Օտարազգի առաջնակարգ դերասանները հիանում էին նրա խաղից, ինքը Չմշկեանը համարձակօրէն գնահատում էր իր տաղանդը, բայց երբ ձեռքը տանում էր գրպանը, երբ ստանում էր թատրոնի կասսայից հաշիւը, տխուր իրականութիւնը իր գզուելի մերկութեամբ կանգնում էր նրա առաջ. աւելացրէք սրա վրա ընկերների դիմումները՝ «Գէորգ, 3 ր. փոխ տուր», «Գէորգ, 2 ր. փոխ տուր», «Գէորգ, 50 կ. փոխ տուր». և Գէորգը հանում էր 3 ր., 2 ր., 50 կ. ու տալիս էր... Իսկ այդ րուբլները, այդ կոպէկները նա ձեռք էր բերել ծանր աշխատանքով, երկրաչափական պլաններ կազմելով... Այժմ այդ հսկայ դերասանը, այդ խոշոր տաղանդը աւերակ է դարձել։ Ես չեմ կարողանում արտասուքներս զսպել, երբ տեսնում եմ յաղթանդամ Պէպօյի մանկական քայլուածքը։ Ո՞վ է նրան յիշում, ո՞վ է նրա մասին մտածում... Մախլաս...

Խաղում էինք «Կարդինալ Րիշելիօ»։

Տէր-Դաւթեան կատարում էր աբեղայ Ժօզէֆի դերը։ Տէր-Դաւթեանի բոյը կարճ էր, աբեղայի սպիտակ հագուստը երկար։ Այդ հագուստի մէջ Տէր-Դաւթեան նմանում էր շլէյֆ կրող կնոջ։

— Տօ, փուչ կենդանի,—դիմեց նրան Չմշկեանը բարկացած,—այդ ինչ է, չէիր կարող շորդ քիչ կարճացնել տալ։

— Ախր ես ինչ անեմ, Գէորգ ջան, տասն անգամ ասացի Պիէտրօյին, խօսքս չը լսեց էն անիծածը, ասում է՝ «այդպէս լաւ է»։

Կանչեցին կաստիւմեօր Պիէտրօ Դումային։ Խորամանկ իտալացին առաջուց գիտէր, որ նրա գլուխը պիտի սապնէին, ուստի ասեղթելը ձեռքին ներկայացաւ և իսկոյն դիմեց Տէր-Դաւթեանին։

— Ես քեզ չասացի, որ պէտք է հագուստդ յետ կարեմ և կարճացնեմ, ինչի՞ փախար։

— Սուտ է ասում, Գէորգ ջան, տասն անգամ ասացի, որ կարճացնէ, ականջ չառաւ... էյ sinior Pietro, uno momento, uno zahroumaro, ու Աստուծու կրակ...

Ընդհանուր ծիծաղը ընդհատեց Տէր-Դաւթեանի խօսքերը...

Ներկայացումը սկսվեց։ Ձեզ յիշում՝ որ արարուածն էր. բեմի վրա կանգնած էին կարդինալ Չմշկեանը և Ժօզէֆ Տէր-Դաւթեանը։ Յուշում էր Սմբատ Կարինեան։

Յանկարծ յուշարարի տաշջից ընկաւ ներքև պիէսան։ Կարինեանին գոնէ հինգ րոպէ հարկաւոր էր, որ իջնէր բեմի տակ և վերցնէր պիէսը։ Չմշկեան և Տէր-Դաւթեան սարսափով նկատեցին այդ և խայտառակութեան էին սպասում... Կարինեանը ամենևին չը շփոթվեց. Նա ետ ծալած ձեռքերը դրեց գրքակալի վրա։

— Մի վախենաք, ես կը յուշեմ առանց պիէսի,—ասաց նա և շարունակեց անգիր յուշել պիէսան...

Կուլիսներում ոչ ոք չը նկատեց այս դէպքը, բացի մէկից, որի անհանգիստ աչքերը և հայեացքները մի տարակայից միւսին էին հետևում և որը առանձին ուշադրութեամբ հետևում էր ներկայացման ընթացքին։ Դա մեր սցէնարիուս ժամագործ Բուռնազեանն էր։

Ժամագործ Բուռնազեանը խելագարի պէս սիրում էր բեմը։ Նա տեսել էր իտալական բոլոր օպերաները և ազատ խօսում էր իտալերէն։ Թոքախտով հիւանդ Բուռնազեանը Թիֆլիսում առաջին հայ կաթօլիկն էր, որ մասնակցեց հայ հասարակական գործին։ Հանգուցեալ Արծրունին նրան միշտ յարգանքով էր վերաբերվում։

Բուռնազեանը շատ լաւ գիտէր բեմը, նրա բոլոր ելևէջները, բոլոր դեկորացիաները և հագուստները։ Նա մի տեսակ միջնորդ էր մի կողմից Չմշկեանի և Ամերիկեանի, միւս կողմից բոլոր իտալացի դեկորատօրների, կաստիւմեօրների և ըէկվիզիտօրների մէջ։ Բուռնազեանի թաղումը Թիֆլիսում առաջին հասարակական թաղումն էր, որին մասնակցեցին դերասանուհիք և դերասաններ, խմբագիրներ, գրողներ ու լրագրի աշխատակիցներ։ Պսակներ չը կային, բայց դագաղը լի էր ծաղիկներով։ Հանգուցեալի փետուրի չափ թեթև դագաղը ուսերի վրա տարան...

— Վանօ,—ասաց նա ինձ,—Սմբատի ձեռքից պիէսը ընկել է, վազիր բեմի տակ և

ու մեր իրաւունքները։ Հակառակ պարագային, պիտի խորհինք, թէ ինչ պէտք է ընենք։ Ոևէ ցեկոյց չեղաւ մեզի, թէ կառավարութիւնը բարենորոգմանց ծրագիր պատրաստեր է և յանձնաժողովներ պիտի ղրկէ զանոնք գործադրելու համար. և հետեւաբար չենք գիտեր, թէ ինչ միջոցներ անօրինուեր են այս բարենորոգումներուն գործադրման համար։ Գալով յանձնաժողովներու առաքման, ցարդ տեսանք յանձնաժողովներու կազմութիւնն ու առաքումը շատ մը նահանգներ, առանց ոևէ արդիւնքի։ Եթէ հիմա խնդրոյ առարկայ յանձնաժողովը իր հետ պիտի տանի 2—3 վաշտ զօրք, իր կամքը հարկադրելու համար, այն ատեն կրնանք բան մը յուսալ։ Եթէ արդարև կառավարութիւնը անկեղծօրէն կը փափագի բարենորոգումներ գործադրել և ապահովել հայոց բարեկեցութիւնը, կրնայ նպաստաւոր արդիւնք տալ ներկայութիւնը օտար խորհրդականներու, ոստիկան-զինուորութեան վրայ նոր ույժերու յաւելմամբ։ Ոստիկան-զինուորութիւնը պէտք է գտնուի օտար օֆիցէրներու հսկողութեան ներքև, ապա թէ ոչ չենք կրնար մեծ վստահութիւն ունենալ, քանի որ ոստիկան-զինուորներն եղան հեղինակները Հաջընի դէպքերուն։

«Չեմ կրնար ուրանալ, թէ կառավարական բարձր պաշտօնատարներուն մէջ կան կարող և գործ վարելու արժանի մարդիկ, ինչպէս, օրինակի համար, Խարբերդի կուսակալը։ Բայց, ընդհանրապէս, բացարձակաբար անհրաժեշտ է օտար մասնագէտներու կողմէ խիստ ու միայն հսկողութիւն մը։ Ուրիշ խօսքով՝ անհրաժեշտ է եւրոպացի մասնագէտներու հակակշիռը այս նահանգներուն վարչութեան վրայ, այսինքն Անատոլուի վեց նահանգներուն՝ Կարնոյ, Խարբերդի, Բաղէշի, Տիգրանակերտի, Վանայ և Սեբաստիոյ վրայ։ Ինչպէս գիտէք, կառավարութիւնը 100,000 ոսկի տրամադրել որոշեց, լուծելու համար հողային խնդիրը հատուցման եղանակաւ։ Պատրիարքարանն սկզբունքով կը փափագի լուծուած տեսնել այս խնդիրը վարչական եղանակաւ, այլ ոչ թէ դատարաններով։ Պէտք չէ մոռնալ, թէ բռնապետութեան ժամանակ քիւրդերը հարստահարութեամբ և բռնի գրաւեցին հայերուն հողերը, և նոյն իսկ սեփականութեան թուղթեր ձեռք անցուցին։ Այս պատճառաւ՝ կուզենք, որ հողերը իրենց նախկին տէրերուն տրուին։ Վերա հատուցում մը չի կրնար գոհացնել հայերը, որ չպիտի կրնան գնել բերրի հողեր, քանի որ չկան, որովհետև այդ տեսակ հողերը գրաւուած են արդէն քիւրդերուն կողմէ։ Գոնէ պէտք էր, որ հատուցումը բաւական մեծ ըլլար, որպէսզի հայերը կարենային ուրիշ տեղ հաստատուիլ։ Բայց ներկայ խնդրոյն մէջ էականն այն է, որ կառավարութիւնը զօրաւոր ցոյց տայ ինքզինքը, որպէսզի կարենայ ինքզինքը հարկադրել քիւրդերուն։ Արդէն պէտք չէ մոռնալ, թէ այս է Գորդեան հանգոյցն հայկական խնդրոյն։ Ցորչափ կառավարութիւնը խնայէ քիւրդերուն, զանոնք չդժգոհեցնելու համար, անոնք ինքզինքնին պիտի հարկադրեն կառավարական պաշտօնեաններուն, և ոևէ արդիւնք ձեռք չպիտի բերուի։ Ընդհակառակը, եթէ կառավարութիւնը զօրաւոր երևի և նահանգները ղրկէ գործօն ու կարող կուսակալներ և կառավարիչներ, կարելի է վստահ ըլլալ, որ օտար մասնագէտներու հսկողութեամբ և խորհուրդներով՝ կացութիւնը բոլորովին պիտի բարւոքի, և այս վիճակէն ամենէն առաջ պիտի օգտուի կառավարութիւնը։ Ազգային ժողովին մէջ միութիւնը կատարեալ է։ Անիկա չուզեց ընդունիլ հրաժարականը խառն ժողովին։ Ես ինքս մտադիր էի հրաժարական տալ, և կը մնամ այս դիտաւորութեանս մէջ ոչ թէ որովհետև դժգոհութիւն կայ ինծի դէմ, այլ որովհետև ալ յոգնեցայ, տեսնելով դիմումներուս անյաջողութիւնը։ Անշուշտ անշարժ կալուածոց օրէնքն աղէկ է և օգտակար, բայց տրամադրութիւն մը կայ, որ վնասակար կերևի ոչ-իսլամ ազգութեանց շահերուն, անոնց վակըֆներուն պատճառաւ։ Գիտէք թէ պատրիարքներն այս ազգութեանց վակըֆներուն միւթէվէլլիներն են, փոխանցմանց գործողութիւնները կը կատարուին պատրիարքարաններուն մէջ։ Կերևի թէ նոր օրէնքը կանխէ այս իրաւունքը անոնցմէ։ Այս պատճառաւ, և թէև օրէնքը դեռ պաշտօնապէս չէ հաղորդուած պատրիարքարաններուն, որոշեցինք այս մասին համաձայնիլ յունաց պատրիարքարանին հետ։ Երկու պատրիարքարանները խառն յանձնաժողով մը պիտի կազմեն խնդիրը ուսումնասիրելու համար»։

(«Բիւզանդիոն»)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

3 մայիսի

Պետերբուրգ.—Թագաւոր Կայսրը ընդունեց գիտութեանց ճեմարանների միջազգային համագումարի ներկայացուցիչներին։

Պետական Դումայի նախագահի առաջարկութեամբ միաձայն յանձնարարեց պրեզիդիումին ուղարկել մայիսի 6-ին ամենահպատակ շնորհաւորական հեռագիր Թագաւոր Կայսրին՝ Նորին Մեծութեան ծննդեան մեծահանդէս օրվայ առիթով։

—

Բեռլին.—Եկաւ Լոնդոնի գերմանական դեսպան իշխան Լիխնովսկին և կը մնայ, քանի այստեղ կը լինի անգլիական թագաւորական զոյգը։

—

Կահիրէ.—Եգիպտական կառավարութիւնը վճռեց հրաժարվել եգիպտական և սիրիական երկաթուղիները միացնելու նախագծից, որովհետև այդ միացումը վտանգաւոր է ներկայանում ռազմագիտական տեսակէտից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

(Բեմական 40-ամեայ գործունէութեան առիթով)

—

Տէր-Դաւթեան... Ահա մի անուն, որը մեզ շատ բան է ասում և շատ խոհերի առարկայ դառնում։

Տէր-Դաւթեան... Հայ բեմի զարդը և Թիֆլիսի հայ հասարակութեան խղճի խայթը։

Բնածին տաղանդ առանց հղկման, առանց փայլի։

Ահա ոսկու մի խոշոր կտոր հանքից հանված, հողի մէջ շաղախված, առանց մաքրելու, առանց լուանալու, սակայն հողից ազատ տեղերը պեծին են տալիս, իր գոյութիւնը, իր արժէքը յիշեցնում են մարդուն, որ սա շահագործէ, օգտվի, բայց մարդը ծուլանում է, չէ օգտվում, չէ գնահատում...։ Այս ոսկու կտորը ընկած է անձրևի տակ և հեղեղներ ողողվում է իր վրա եղած շերտից՝ հողից՝ և մի փոքր աւելի փայլում, բայց չունի այն փայլը, ինչ որ մի ուրիշ կտոր՝ վարպետի ձեռքի տակ եղածը...

Նոյնն էր Տէր-Դաւթեանը Թիֆլիսի հայ հասարակութեան համար...

Մի կիսակիրթ երիտասարդ բաղդի բերմամբ նետվեց բեմ. զգացին, որ նա տաղանդ է, ժպտացին, ուրախացան, ծափ տուին, բայց խնամող չը գտնվեց...

Վարդի թփի վրա կոկոն երևաց, բայց զուրկ անձրևից ու արևից՝ նա չը բացված թառամեց, չորացաւ...

Երբ կեանքը չէ տալիս տաղանդներ, վայ ենք տալիս, լաց ենք լինում, իսկ եղածներին... կենդանի թաղում։ Սա է հայ իրականութիւնը։

Եւ եթէ Տէր-Դաւթեանը իր եղած գոյութիւնը պահպանել է հայ բեմի վրա, չէ թշուառացել և անյայտացել, դա շնորհիւ հեռատես, մեծահոգի մեցենատ հանգուցեալ իշխան Նապոլէոն Ամատունու ջանքերի, որը միշտ կարեկցում էր դերասաններին։ Եթէ մի շարք հին դերասաններ այս բոպէիս ունեն բարւոք դրութիւն և չեն ընկած մի որևէ ապաստարանի մէջ, դա Ամատունու շնորհիւ է. հանգուցեալը իբր կրթված մարդ և ի ծնէ ազատ՝ հոգում էր ոչ միայն դերասանի նիւթականի մասին, այլ և նպաստում էր ամեն կերպ նրա տաղանդի զարգացմանը. դրա կենդանի վկաներն են Զմշկեան, Տէր-Դաւթեան, Սարգսեան և ուրիշները։

Դերասան է. առանց միջնակարգ ուսումի, առանց մի որևէ գեղարուեստական շկոլայի և պատրաստականութեան՝ սա ընկաւ դերասանական ասպարէզ 70-ական թւականներին և ցոյց տուեց իր բնածին ձիրքը։ 79—81 թւի հայ թատրոնի ծաղկման շրջանում, սա կարևորագոյն անդամ էր խմբի, սա իր բնածին տաղանդով առանց կրթութեան՝ մրցում է կրթված, եւրոպական շկոլային ծանօթ կոմիկների՝ Սանջակի, Թուրեանի հետ. սա ամպլուայով բռնում է կոմիկ բուֆի տեղը խմբի մէջ, իսկ յետագայում իր վրա է դարձնում հռչակաւոր Ռոսսիի ուշադրութիւնը։

Թատրոնի ոսկեդար... Երջանիկ ժամանակ, անդառնալի ժամանակ...

Անուններ... Ադամեան, Մնակեան, Աստղիկ, Սիրանոյշ, Հրաչեայ, Գարագաշեաններ, Զմշկեան, Աւալեան, Տէր-Դաւթեան...

Ես այն ժամանակ դեռ գիմնազիստ՝ ազատ մուտք ունէի բեմ, ամեն երեկոյ կուլիսների ետևը, այնտեղ էի ապրում, ապրում, տարվում սրա և նրա խաղով և երազում...

Ա՜խ, այդ երազները, երանի չը լինէին, կամ երանի կրկնվէին...

Եւ ահա այդ փայլուն երեք տարվայ ժամանակամիջոցում Տէր-Դաւթեանը շատ առաջադիմեց, բաւականին սթափվեց, բայց չունենալով կրթական և ինքնազարգացման պաշար՝ նա չը հասաւ գագաթնակէտին, իսկ ոսկէ շրջանը դադարելուց յետոյ և Ամատունու նման մենթոր կորցնելուց յետոյ սա էլ սկսեց մարել. և դա շատ բնական էր... Ի՞նչ էինք տուել, ի՞նչ պահանջէինք։

Այս բանը առիթ է տալիս մեր հայ թատրոնի վետերան, բազմաշխատ Գէորգ Զմշկեանին իր յիշողութիւնների մէջ («Աղբիւր», 1889 թ. դեկտեմբեր, գիրք II, ԽԷ) գրել հետևեալը. «Այդ ժամանակամիջոցին երևան եկաւ Տէր-Դաւթեանի դերասանական ընդունակութիւնը, որի խաղից ես յափշտակվելով՝ գուշակում էի նրա համար ապագայում տաղանդաւոր դերասանի դիրքը, այն ինչ, նա, չը մշակելով իր այդ ձիրքը, մնաց մինչև այսօր էլ այն կէտի վրա, ինչ կէտից և սկսեց իր դերասանական գործունէութիւնը»։

Այո, մնաց, և ում շնորհիւ։

Եւ Տէր-Դաւթեանը ինչպէս մշակէր իր ձիրքը, երբ բնածինն ունենալով՝ ստացական չունէր, և շրջապատող միջավայրը անտարբեր էր դէպի իրան, և այդպէս էլ մնաց անմշակ, բնածին տաղանդ...

Բայց այնուամենայնիւ սրան աջողվել է ստեղծել մի շարք տիպեր ինքնուրոյն և թարգմանական պիէսների մէջ։ Սակայն, իմ համեստ կարծիքով, սրա տաղանդի ստեղծագործութեան գլուխ գործոցն են տեղական տիպերը՝ Գիքօ, Իսայի, Սարգիս և մի շարք ուրիշներ։

Սակայն, աչքի առաջ ունենալով այս բոլոր հանգամանքները, չէ կարելի ժխտել և այն մեծ ծառայութիւնը, որ նա մատուցել է հայ բեմին, հայ հասարակութեանը իր այդ անմշակ, բայց տաղանդաւոր խաղով, կրթել սերունդներ և զարգացրել նրանց մէջ բարձր էսթետիկական ճաշակ, յաճախ առաջ բերելով կուշտ, առողջարար ծիծաղ թատրոնի մէջ. և ահա այս անմոռաց վայրկեանների, ստեղծած տիպերի շարանների, քառասուն ձիգ տարիների անխոնջ ծառայութեան համար՝ հայ հասարակութիւնը ջերմագին ողջունում է իր սիրած կոմիկի բեմական քառասնամեակը, ցանկանալով նրան դարձեալ երկար տարիներ, իսկ հայ բեմին՝ շատ Տէր-Դաւթեաններ։

Ողջո՜յն տաղանդին, ողջո՜յն ընկերոջս։

Գեղէոն Միրզաեան

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԱՍԻՆ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

3 մայիսի

Պետերբուրգ.—Ներքին գործերի մինիստրութեան կողմից մինիստրների խորհրդին առաջարկված մամուլի մասին օրինագծի հիմնական կէտերը հետևեալն են։ Մամուլի գործերի կառավարութեան մասին ծրագրված կարգը չէ պարունակում որևէ արմատական շեղումն այժմ գոյութիւն ունեցող կարգերից։ Տպված հրատարակութեան համար պատասխանատու անձն համդիսանում է հրատարակիչը։ Ծրագիրը պահանջում է, որ պատշաճաւոր հոգևոր իշխանութեան թոյլտուութեան ենթարկվեն հրատարակութեան համար նշանակված բոլոր այն արտայայտութիւնները, որոնք սերտ կերպով կապված են ուղղափառ եկեղեցու վարդապետութեան, ժամասացութեան և ծէսերի հետ։ Այդ ցուցակին չեն պատկանում այն երկասիրութիւնները և յօդուածները, որոնք պարունակում են դատողութիւններ կրօնի մասին ընդհանրապէս կամ վերաբերում են կրօնական հարցերին, փիլիսոփայական մակացութիւնների և պատմական ուսումնասիրութիւնների բացատրութեան ժամանակ։ Նոր կանոնագրքի մէջ մտցված են կանոններ պալատական ցենզուրայի մասին։ Պահպանվում է դրամատիկական ցենզուրան։ Օրինագծի համաձայն նոր կանոնագիրքը չը հրաժարվելով յայտարարութիւնների նախնական ցենզուրայից, նեղացնում է մի քիչ նրա գործողութիւնները միայն ծայրայեղ անհրաժեշտութեան սահմաններով և ազատում է պարտականութիւնից ներկայացնել վարչութեան թոյլտուութեան բոլոր յայտարարութիւնները, բացի միայն օրէնքում յիշվածներից, այն է՝ օտարերկրեայ վիճակախաղի տոմսակների վաճառման, դեղերի և նրանց գործածման, հիւանդութիւնների բժշկութեան յայտարարութիւնները և հրապարակային տեղերում բաժանելու սահմանված աֆիշները և պլակատները։ Սահմանափակման կանոնների մէջ առանձին տեղ գրաւում են օրէնքների, կառավարչական կարգադրութիւնների, դատաստանական վճիռների տպագրութեան կանոնները։ Պարբերական հրատարակութիւնների համար, որոնք լոյս են տեսնելու շաբաթը 4 անգամից ոչ պակաս, թերթը պէտք է ներկայացվի ցենզուրական կոմիտէտին միաժամանակ վերջնական տպագրութեան հետ և տպարանից դուրս գալուց առաջ մի ժամից ոչ ուշ։ Մնացած հրատարակութիւնները պէտք է ներկայացվեն որոշ ժամանակամիջոցում օրէնքով սահմանված օրինակների թւով տեղական կոմիտէտին կամ տեսչին, որոնք եթէ նկատեն հրատարակութեան մէջ յանցաւոր գործողութեան նշաններ, հնարաւորութիւն կունենան միջոցներ ձեռք առնել նրա գրաւման և դատաստանական հալածանք յարուցանելու մասին։ Օրինագիծը պարտականութիւն է դնում պարբերական թերթերի վրա զետեղել մօտակայ համարում կառավարչական հաստատութեան և պաշտօնական անձանց պաշտօնական հերքումները և շահագրգռված մասնաւոր անձանց ուղղումները։

Այս որոշումները կրկնում են աւելի ճշգրիտ խմբագրութեամբ գործող օրէնքի կանոնները. սակայն միևնոյն ժամանակ մտցվում են մի քանի փոփոխութիւններ, որ էապէս դիւրացնում են մամուլի յիշեալ պարտականութեան կատարումը։ Սրան են վերաբերում այն բացատրութիւնները, թէ հերքումները, առարկութիւններն ու ուղղումները պէտք է տպագրվեն միևնոյն բաժնում և միևնոյն տառերով, ինչպէս սկզբնական տեղեկութիւնը, պայմանով սակայն, եթէ նրանք պարունակում են սոսկ փաստացի տեղեկութիւններ, առանց որևէ առարկութեան։

Օրինագծի մէջ ընդունված է պարբերական հրատարակութիւնների լոյս ընծայման համար յայտարարական և կօնցեսիօն կարգը։ Առաջինը գործադրվում է նահանգական քաղաքներում և այնպիսի քաղաքներում, որոնք առանձին հսկողութիւն ունեն մամուլի վրա, երկրորդը—գաւառական և այն քաղաքներում, ուր այդօրինակ օրգաններ չը կան, ինչպէս և քաղաքներից դուրս։ Նախագիծը պահում է այն կանոնները, որոնք թոյլ են տալիս նախնական թոյլտուութիւն խնդրել տպագրված արտադրութիւնների առևտուր կատարելու և մամուլին անհրաժեշտ զանազան հաստատութիւններ բանալու համար. ըստ սմին կօնցեսիօն կարգը գործադրվում է ամենուրեք պետութեան մէջ։ Թոյլատրող իշխանութիւն համդիսանում է նահանգապետը և քաղաքապետը։ Այդ տեսակ հաստատութիւնների կառավարիչներ կարող են լինել ինչպէս ինքը տէրը, այնպէս և նրա լիազօրը։

Մամուլի միջոցով յանցաւոր գործերի դրդելու և պատշաճ կանոնների խախտման պատասխանատուութիւնը որոշվում է դատական կարգով ընդհանուր քրէական օրէնքների հիման վրա։ Մամուլի միջոցով յանցագործ նկատված անձի նկատմամբ իբրև լրացումն նախագիծը ի տես ունի դրամական տուգանք, առաջին անգամ 100—1000 րուբլի, իսկ կրկնելու դէպքում—500—3000 րուբլի։ Դրամական տուգանքի ենթարկվածներից տուգանքը իսկապէս պահանջելու համար դատարանին իրաւունք է տրվում (ըստ նախագծի քրէական դատավարութեան 15-րդ կանոնադրութեան 1213-դ յօդուածի) պահանջել նրանցից ներկայացնելու 100—3000 րուբլի պարբերական հրատարակութիւնը դադարեցնելու սպառնալիքով, մինչև պահանջի կատարումը։ Հէնց այդ գումարին է աւելանալու նաև պատասխանատու հրատարակչից առնվող դրամական տուգանքները։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Այսօր հանդէսով կը բացվի վրացի բանաստեղծ Իլիա Ճավճավաձէի մահարձանը։

◆ Առաջիկայ երեքշաբթի օրը, մայիսի 7-ին, տեղի կունենայ դերասան Տէր-Դաւթեանի յոբելեանական ներկայացումը Թիֆլիսի Արտիստական թատրոնում։ Ստացվում են շնորհաւորական հեռագիրներ զանազան տեղերից։

◆ Պոլիտեխնիկումի տեղի չարաբաստիկ հարցի շուրջ ծագած վէճը յանգեց ի միջի այլոց հետևեալ դէպքին։ «Кавк.»-ի ասելով, պոլիտեխնիկումի կօմիտէտի վերջին նիստում վրաց ազնուականութեան պարագլուխ Սագինովը պնդել է, թէ Սաբուրթալօյի հողաբաժինը ամենաառողջ տեղերից մինն է։ Քաղաքային վարչութեան անդամ բժշ. Ս. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկը, շօշափելով կլիմայական պայմանների խնդիրը, օրինակ է բերել բժ. Գվելեսիանի ասածը, որ դիմելով քաղ. վարչութեանը յայտնել է, թէ պէտք է Սաբուրթալօյում բժիշկ նշանակվի, որովհետև այդ արուարձանի բնակիչները խիստ հիւանդանում են դողերոցք (մալարիա) հիւանդութիւնից։ Այս յայտարարութեան առիթով բժ. Գվելեսիանը իշխան Արղութեան-Երկայնաբազուկին պատասխանատուութեան է ենթարկում։ Գործը յանձնված է արդէն դատարանին։

◆ Սաբուրթալօյի այգետէրերից մի քանիսը իրր պատրաստակամութիւն են յայտնել այժմ և ձրի նուիրել պոլիտեխնիկումի համար բացի խոստացված 244 դեսեատինից կրկին 150 դեսեատին, եթէ պոլիտեխնիկումը կառուցանելու տեղը որոշվի Սաբուրթալօյում։

◆ Պետերբուրգի սլաւոնական ընկերութեան նախագահը դիմել է Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեանը, խնդրելով հանգանակութիւն բանալ յօգուտ պատերազմում ընկած սլաւոնների այրիների և որբերի։

◆ Թիֆլիսի քաղ. դումայի վերջին նիստում, երկար վիճաբանութիւններից յետոյ, միաձայն որոշվեց էլեկտրաքարշի ամբողջ ձեռնարկութիւնը գնել քաղաքի միջոցներով 1915 թւի մարտի 14-ին, յանձնարարելով դումայի որոշման մանրամասն խմբագրութիւնը քաղ. վարչութեան և դումայական իրաւաբանական մասնաժողովին։

◆ Այսօր ժողովրդական Տանը կը լինի ցերեկոյթ ռուս գրող Գարշինի յիշատակին։

◆ Վաղը Թիֆլիս կը վերադառնայ երկր. գլխաւոր կառավարչի կովկասեան լիազօր Շաչկօվսկին։

◆ Այսօր, երեկոյեան ժամը 8-ին, Երաժշտական դպրոցի դահլիճում կայանալու է «Պատանի» ալմանախի խմբագրութեան կազմակերպած գրական-երաժշտական երեկոյթը մասնակցութեամբ Արշ. Ցարութիւնեանի (դասախօսութիւն), երգիչ Շահ-Մուրադեանի, օր. Բաբալեանի, տիկ. Լիւսի Սևումեանի, պ. Վարդիկեանի և ուրիշ.։ Արևելեան բաժնում կը նուագէ աշըղ Հայրեկի խումբը։

◆ Էջմիածնեցոց ծխ. դպրոցի օգտին, այսօր բժ. Կարապետեանի այգում լինելու է զբօսանք։ Յիշեալ դպրոցը Թիֆլիսի ծխ. դպրոցներից ամենաչքաւորն է և պահվում

պիէսը հայցրու...

Մի բոպէում ես կատարեցի նրա յանձնարարութիւնը, բայց բեմի տակ յիշեցի, որ իմ մուտքն է, և վազեցի վերև, որ չուշանամ. անմիջապէս բեմ դուրս նետվեցի և ոտքս դրան փեղկին խփելով՝ ամբողջ մարմնովս փռվեցի բեմի վրա։ Ես լրաբեր պաժի դերն էի կատարում։ Կարդինալ Զմշկեանը ինձ օգնութեան հասաւ։

— Երևի լաւ լուրեր են, որ շտապելուց դու մինչև անգամ ընկնում ես,—ասաց նա։

— Շտապելը յատուկ է երիտասարդութեան,—աւելացրեց ժօզէֆ Տէր-Դաւթեանը։

— Այո ձերդ պայծառափայլութիւն,—ասացի ես վեր կենալով և շարունակեցի իմ փոքրիկ դերը...

Երկար ժամանակ խումբը խմորվում էր իր աշխատասէր յուշարարի առաջ, որ անդեր գիտէր յուշելի պիէսան, և գովում էր իր սրատես սցենարիուսին, որ ամեն բան տեսնում էր, ամեն բան գիտէր, ամեն բան նախազգուշացնում էր... Իսկ Տէր-Դաւթեանը... բնածին տաղանդը իրան յատուկ հումորով նկարագրում էր իր և Զմշկեանի դրութիւնը պիէսան ընկած ժամանակ և ամենքին սրանց ծիծաղեցնում էր...

III

Հազար ռուբլի պարտք

Հայոց թատրոնը գրեթէ մինչև այսօր էլ և իր ոչ մի դերասանի, էլ չեմ խօսում հեղինակի մասին, երբեք այնքան նիւթական միջոց չէ տուել, որ նա կարողանար ապրել. ապրել ոչ թէ այնպէս, ինչպէս պէտք է հասկանալ «ապրել» բառը, ոչ թէ նոյնիսկ համեստ կերպով, այլ աղքատ... գոնէ որ սովը մի քանի անգամ նրան չայցելէր։ Ովքեր դերասաններից ունեցել են կամ ունեն սեփական միջոցներ, այդ միջոցները քամուն են տուել. ովքեր չեն ունեցել միջոցներ և չեն էլ կարողացել մասնաւոր պարապմունքով փող աշխատել, նրանք շատ մօտ մտերմական և բարեկամական կապերով են կապվել սովի հետ ու «մի 50 կ. փող փոխ տուր» նախադասութեան հետ իսկ ովքեր կարողացել են մասնաւոր պարապմունք գտնել, նրանք էլ մէջքները ծանր բեռի տակ կռել են և հաշտվել են ծանր աշխատանքի ու անքուն գիշերների հետ։ Ես յիշում եմ դերասաններից մէկին, այժմ վախճանված, բաւական ընդունակ, որ իր գոյութիւնը պահպանելու համար թերթը 5 կոպէկով դերեր էր արտագրում. և նրա միակ մխիթարութիւնն այն էր, որ իւրաքանչիւր արտագրած թերթի վերջը ստորագրում էր. «Արտագրեց Ս — մեան»...

Համարձակ կարող եմ ասել, որ Գէորգ Զմշկեանը մասնաւոր երկրաչափական և այլ պարապմունքներով աշխատում էր ամսական ոչ պակաս 300 րուբլուց։ Եւ եթէ նա խնայողութիւն անէր, այժմ դրամագլուխ կունենար. բայց նա գերադասում էր վաշխառութիւնը. Նա իր փողերը պարտքով տալիս էր դերասաններին և դերասանուհիներին, որպէսզի մեծ տոկոսներով յետ ստանար «էն կինքումը»։

Գ. Տէր-Դաւթեանը, որ անխզելի կապերով կապված էր բեմի հետ, այն դերասաններից է, որոնք կողմնակի աշխատանքով պահպանել են իրանց գոյութիւնը։ Նա այժմ էլ ծառայում է մի համեստ ռոճիկով։ Մինչև անգամ հայ դերասանի բաղդաւոր օրերին, երբ գոյութիւն է ունեցել Դրամատիկական Ընկերութեան վարչութիւնը, Տէր-Դաւթեանը, ինչպէս մի հին կալօշ, խմբից դուրս է մնացել, նրան մի քանի տարի չեն հրաւիրել ու ռոճիկ չեն տուել...

Տիգրան Նազարեանի jour fix-ներից մէկի ժամանակ, երբ արծարծվում էր Տէր-Դաւթեանի 40-ամեակը տօնելու հարցը, ես մեծ ուրախութեամբ լսեցի, որ «Տէր-Դաւթեան նիւթապէս ապահովված մարդ է»։ Ես կամենում էի բողոքել, բայց լռելս կծեցի, մտածելով որ ես չեմ կարող ամենատեղեակը լինել, գուցէ հանգամանքները փոխվել են և Եգոր Զախարիչս հարստացել է կամ ժառանգութիւն է ստացել և (մեղքս ինչ թագցնեմ), թէպէտ ես պարտքեր առնելու և յետ չը տալու սովորութիւն չունեմ, այս անգամ մտքովս անցաւ Տէր-Դաւթեանից մի հարիւր րուբլի փոխ առնել ու յետ չը տալ...

Մի քանի օրից յետոյ ես պատահեցի Տէր-Դաւթեանին և ասացի, որ ես ուրախութեամբ լսեցի, թէ նա նիւթապէս ապահոված մարդ է։

— 40 տարվայ ընկեր ես,—ասաց նա,— Աստուծու անունով երդվում եմ, որ 1000 րուբլի պարտք ունեմ...

— Ափսոս,—ասացի,—իսկ ես մտադիր էի քեզանից 100 ր. փոխ առնել ու յետ չը տալ։

Մենք շարունակեցինք մեր ճանապարհը զանազան կողմեր...

— 40 տարի դերասան լինել և 1000 ր. պարտք ունենալ... Ա՛յ զարմանալի բան..

— Այդ չէ զարմանալին,—ասաց իմ մէջ նստած սատանան,—զարմանալին այն է, որ գտնվել են խելագարներ, որոնք 1000 րուբլի պարտք են տուել հայ դերասանի... արի ու մի վերցնի մի գաւազան և նրանց մէջքը մի կոտրի...

Ինչ և լինի, իմ սիրելի ընկեր Գէորգ. աղ ու հաց, սիրտը բաց։ Այդ աղ ու հացը բաց սրտով 40 երկար ու լաւ տարիների ընթացքում մենք շատ անգամ ենք բաժանել։ Այժմ՝ քո 40-ամեայ յոբելեանի նախատօնակին՝ թոյլ տուր շնորհաւորել քո արտիստական տօնախմբութիւնը, ամուր սեղմել ձեռքդ և ցանկանալ, որ դու արժանանաս յիսնամեակդ տօնելու, որպէսզի մի տասնեակ ու աւելի էլ տարիներ փայլուն հետքեր թողնէ հայոց բեմի վրա քո բնածին տաղանդը։

Ց. Տէր-Գրիգորեան

է հոգաբարձութեան առանձին ջանքերի շնորհիւ։ Յուսով ենք, որ հասարակութիւնը, ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ իր ներկայութեամբ կը խրախուսէ հոգաբարձութեանը և հնարաւորութիւն կը տայ նրան դպրոցի փակման առաջն առնելու։

✦ Մեզ հաղորդում են, որ Յովնանեան դպրոցի մանկավարժական ժողովը իր վերջին պաշտօնական նիստում քննել է «Հորիզոնի» № 93-ում տպված զրպարտիչ անոնիմ յօդուածը դպրոցի և տեսչի մասին և ամեն մի կէտը փաստացի հերքել է։ Հերքումը, վերջնական խմբագրութիւնից յետոյ, ժողովի կողմից պիտի ուղարկվի «Հորիզոնին» տպելու, իսկ պատճէնը «Մշակին»։

✦ Այսօր Թիֆլիսի կամաւոր հրդեհաշէջների խմբի օգտին «Մուլէն-Ռուժ» կինեմատոգրաֆի ամառային այգում տեղի է ունենալու մեծ զբօսանք։

✦ Հայուհեաց Որբախնամ Ընկ. Վարչութիւնը խնդրում է մեզ տպել, որ ինքը շնորհակալութեամբ ստացել է «Ի. Ե. Փիթօևմ» նաւթարդիւն. և առևտրական ընկերութիւնից յօգուտ որբանոցի 100 ր.։

✦ Ջրի և էժանագին ճաշարանների ու թէյարանների Ընկերութեան օգտին ապրիլի 28-ին կայացած զբօսանքից մուտք ընտացվել է 1443 ր., իսկ ծախք եղել է 324 ռուբ.։ Զուտ արդիւնք մնացել է 1119 ր.։

✦ Ապրիլ ամսում Բիբի-Հէյբաթում և հին նաւթահանքերում ստացվել են ընդամենը 34.173,653 պուդ նաւթ։

✦ Այսօր կիրակի, Ժողովրդական Տանը, ժողովրդական ներկայացումներ կազմակերպող հայկական սեկցիան երկրորդ անգամ ներկայացնելու է Ա. Ցագարելիի «Ինչ տեսիլ ես, էլ չես տեսնի» կոմէդիան։ Սկիզբն է երեկոյեան $8^1/_2$ ժամին։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍԱԼՕՆՈՒՄ

I

Գրական-Գեղագիտական Սալօնի վերջին երեկոյթը, որ տեղի ունեցաւ ուրբաթ, մայիսի 3-ին, նուիրված էր երեք յոբելեարների՝ բանաստեղծ Յ. Յովհաննիսեանին, նկարիչ Յ. Շամշինեանին և դերասան Գ. Տէր-Դաւթեանին։

Նախագահում էր Շիրվանզադէ։ Բանախօսութիւններ արին՝ Ա. Քալանթար, Սոլովեան, Աթանասեան և Ֆեթվաճեան։

Երաժշտական մասում մասնակցեցին Լօրդկիպանիձէ, Վարդիկեան և Բրօյի։

Երեկոյթին ներկայ էին յոբելեարներից՝ նկարիչ Շամշինեան և դերասան Տէր-Դաւթեան։

Երեկոյթը գրաւել էր երկսեռ ինտելիգենտ հասարակութիւն, որը անցկացրեց գեղեցիկ գաղափարական-կուլտուրական ժամեր հաճելի զրոյցի և ախորժալուր երաժշտական ժամանցի մէջ։

Շիրվանզադէ ընդգծեց, որ այդ երեկոյ միացած են գեղարուեստի երեք ճիւղի գործողներ՝ բանաստեղծութեան, թատրոնի և նկարչութեան, ցոյց տալու, որ հայկական կեանքի կուլտուրան զարգացնում է գեղարուեստի ճիւղերը։ Բանաստեղծ Յովհաննիսեանին նա յարգել է իբրև ընչաւկան գրողի, իբրև ազնիւ, գաղափարական ձգտումներով համակված մի բանաստեղծի, որի գործերը կրում են առողջ բնոյթ և ազատ են այն մրուրից, որը բերում էին եւրոպական մօդերնիզմի հիւանդոտ արտայայտութիւնները զարտուղի ճանապարհներով։ Շամշինեանին նա ողջունում է, իբրև նկարչական գործի առաջին հայկական յոբելեարներից մէկին. Տէր-Դաւթեանին նա գովաբանում է, իբրև ինքնաբոյս տաղանդի, որը ոչ միայն ընդօրինակել է լաւագոյն նշոյլները ուրիշներից, այլ և մտցրել է իր դերակատարութեան մէջ ինքնուրոյն գծեր, իբրև արդիւնք սեփական ըմբռնումների և դիտողութիւնների։

Հետևեալ անգամ կը հաղորդենք միւս բանախօսութիւնների մասին։

Սալօնում ժողովվածները որոշեցին մի շնորհաւորական հեռագիր ուղարկել բանաստեղծ Յովհաննիսեանին, որից հետևեալ օրը ստացվեց շնորհակալական հեռագիր։

Թէ Սալօնի և թէ Յովհաննիսեանի հեռագիրները կը զետեղենք հետևեալ համարում։

ԹԱՏՐՕՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Արտիստական Թատրոն

Երեքշաբթի, մայիսի 14-ին, տեղի կունենայ Կայսերական Թատրոնների յայտնի պարուհի Եկատերինա Գէլցէրի ներկայացումը՝ մասնակցութեամբ Մօսկվայի Կայսերական բալէտի արտիստ Ժուկօվի, յայտնի ջութակահար Վօլֆ-Իզրայէլի և դաշնակահար Իւ. Կելբերգի։

Պարուհի Գէլցէր ունի վերին աստիճանի նուրբ և կատարելագործված տեխնիկա, որի մասին վկայում են «День» և «Русск. Молва» թերթերը։ Նրա կլասիք պարերը, յիշեալ թերթերի ասելով, կրում են «դունկանեան» բնոյթ և ըստ իր տեսակի քարակտերիկ կատարումներով նա թողնում է գեղարուեստական խոր տպաւորութիւն։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 4 մայիսի

«Մշակի» № 95-ում Կովկ. Հայոց Հրատ. Ընկերութեան տեղեկագրի մասին մի յօդուած էք տպել, ուր յայտնում էք, թէ Գիւտ աւ. քահանայ Աղանեանը իր երկու ճանապարհորդութիւնից բերել է 1000 ր., իսկ Գր. Վարդանեանը 39 ր. և ծախք տարվել է նրանց 727 ռուբլի, սրանից հետևեցնում էք, թէ հայ հասարակութիւնից դուրս է եկել 1039 ր., իսկ Ընկերութեան դրամարկղը մտել է միայն 312 ր.։

Որովհետև յօդուածագիրը կարդացել է միայն վերաստուգիչ մասնաժողովի զեկուցումը, այն էլ ոչ ամբողջութեամբ, իսկ ուշադրութիւն չէ դարձրել Գիւտ աւ. քահ. Աղանեանի՝ նոյն տեղեկագրում տպած 2 զեկուցումների համառօտ քաղուածքներին, ուստի և ընկել է սխալանքի մէջ։

Ճշմարտութիւնն այն է, որ Գիւտ աւ. քահ. Աղանեանը իր 3-ամսեայ երկու ճանապարհորդութիւնների միջոցին ոչ թէ 1000 ռուբլի է հաւաքել, այլ 4612 ր., որոնցից մինչև այսօր գանձատուն է մտել 3567 ր. 50 կ., իսկ մնացեալ պարտիքներն էլ հետզհետէ ստացվում են վարչութեան մէջ։

Վարչութեան նախագահ՝
բժ. Արիստ. Զարգարեան

—

Մեղրի, 1 մայիսի

Հնարաւորութիւն չունենալով անձամբ շնորհակալութիւն յայտնել իմ սիրասուն աշակերտուհիներին, ընկեր ուսուցիչներին, համակրողներին ու հիմնարկութիւններին, որոնք անձամբ, հեռագիրներով, ուղերձներով ու նուէրներով յարգեցին իմ յոբելեանը և շնորհաւորեցին ինձ, քաղցր պարտականութիւն եմ համարում սրանով հրապարակով իմ խորին շնորհակալութիւնս յայտնել նրանց։ Առանձնապէս իմ անվերջ յարգանքները յոբելեանական յանձնախմբի պ. պ. անդամներին, որոնք սիրով յանձն առան մեծ նեղութիւններ կրելու։

Գէորգ Խարմանեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ Սկիւտարից հաղորդում են, որ տեղական աւստրիական հիւպատոսը չերնոգորական զինուորներից ստանում է սպառնալիքներ, թէ նա կը սպանվի։

✦ Անգլիական «Times»-ը նոր տեղեկութիւններ է ստացել, որ յոյների և բուլգարների միջև տեղի է ունեցել դարձեալ արիւնահեղ ընդհարում թընդանօթաձիգ վաշտերի մասնակցութեամբ։

✦ Գերմանական ստատս-սեկրէտար ֆօն-Եագօվի այցելութիւնը Վիէննա կապ ունի ալբանական հարցի հետ։

✦ Բէլգրադում խօսում են, որ ալբանական ժամ. կառավարութեան հասարակական աշխատանքների մինիստր Միտադ-բէյը սպանվել է Ջավիդ-փաշայի ձեռքով։

✦ Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ Սերբիայի և Չերնոգորիայի միացման հարցը հանդիսանում է ամենամօտիկ ժամանակի խնդիր։

✦ Վիէննայից հեռագրում են, որ «Մ. և Ա.» կօմիտէտը Ջաթալջայի դիրքերն է ուղարկում գերագոյն խորհրդի անդամներից մինին, որպէսզի աս ընդհարում առաջ բերէ ունիօնիստների և լիբերալների միջև։ Կօմիտէտը օգտվելով դրանից մահացնելու է զինուորական օպպօզիցիայի պարագլուխ գեներալ Ահմէդ-Աբուք-փաշային։

✦ Տիեզերական պատրիարքը, տեսնելով որ իր բողոքները Մարմարայի ծովափում կատարվող քրիստոնեաների ջարդերի դէմ մնում են ապարդիւն Բ. Դրան կողմից, ճարահատեալ՝ պաշտպանութեան համար դիմեց ռուսաց դեսպան Գիրսին։

✦ Րիգայում խուլիգանները յարձակում են գործել այնտեղ գնացած Մօսկվայի նահանգապետի վրա։

✦ «Пр. Край»-ի թղթակցին ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ յայտնել են, որ չը պէտք է երկիւղ կրել, թէ Ռուսաստանի և Աւստրիայի միջև նորանոր բարդութիւններ առաջ կը գան։

✦ Մօսկվայի ինտելիգենցիան իր միջից ընտրել է մի կօմիտէտ՝ բաղկացած հասարակական գործիչներից և զանազան կուլտուրական - կրթական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներից՝ «Р. Вѣд.»-ի առաջադէմ օրաթերթի գոյութեան 50-ամեակը տօնելու համար, որ լրանում է այս տարվայ հոկտեմբերին։

✦ Մայիսի 1-ին Պետերբուրգում գործադուլաւորների թիւը հասաւ 125 հազար բանուորի։ Երգվեց «Յաւերժ յիշատակը»։ Ոստիկանութիւնը մի քանի տեղերում խափանեց բանուորների ցոյց կազմելու փորձերը։ Մայիսի 2-ին լոյս չը տեսան բոլոր լրագիրները, բացի «Н. Вр.»-ից։

✦ Ոստիկանութեան դեպարտամենտի կառավարիչ, լուրերի համաձայն, նշանակվում է «Рѣчь»-ի հրատարակիչ Նաբօկօվի նահանգապետ եղբայրը։

✦ Լուրերի համաձայն, Սէդօվի արշաւախումբը Հիւսիսային Բևեռում կորստեան է մատնվել։

✦ Պետերբուրգի բորսային շրջաններում յամառ կերպով խօսում են, որ Կրուպպը Ռուսաստանի հարաւում ձեռք է բերում չորս մեծ մետաղաձուլական գործարան։

✦ Րօստովը միացվելու է Նախիջևանին։

✦ Պետերբուրգի քաղաքապետ Գրաչեվսկիին առաջարկվեց բարձր պաշտօն Կովկասում։ Լուրերի համաձայն, Գրաչեվսկին մերժել է։

✦ Ժող. լուս. մինիստրութեան մէջ եռանդով մշակվում է նիւթ Րօստովում համալսարան բանալու հարցի առիթով։

✦ Ներքին գործերի մինիստր Մակլակօվը վճռել է անձամբ լուրջ կերպով ծանօթանալ հրէական հարցի հետ։ Մինիստրը թոյլ չէ տալիս ապօրինի կերպով արտաքսել հրէաներին և զրկել նրանց արհեստներով զբաղվելու իրաւունքներից։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(М. 147685) 15—5

Լոյս տեսաւ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
ՍԻՐՈՅ ԵՒ ԳԱՂԱՓԱՐԻ ՍՓԱՒՈՐ ԵՐԳԻՉԸ
Գինն է 15 կոպ.
Դիմել Թիֆլիսի գրավաճառներին։
հ. կ. 348. 6—1

ТРЕБУЙТЕ ВЕЗДѢ „ОДОБРИНЪ"
Только МИХАИЛА ЛЕБЕДЕВА
Съ надписью „Этикетъ утвержденъ правит.".
Это средство уничтожаетъ совершенно въ нѣсколько дней застарѣлыя мозоли и бородавки съ корнемъ.

Главный складъ: Кавказское Т-во Торговли Аптекар. Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ
(կ.) 177. 0—7

БЖИШК
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Ընդունելութիւն։
Ընդունե- ($12^1/_2$—2 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
Սօլօլակ, Բէբուտովսկայա, № 33 (անկիւն Պասկևիչ փողոցի)։ Տէլէֆօն № 1175.
(հ. կ.) 377 100—91

Լոյս տեսաւ պատկերազարդ

«ԾԻԾԱՂԱԲԵՐԻ» մէջ մտնում են՝ Հայնէի, Բիսմարկի, Պուշկինի, Պարոնեան, Պըլը-Պուղի, Մօլլա Նասրէդդին և ուրիշ ազգային ու օտար զուարճախօսներ։ 200-ի չափ ընտիր անեկդոտներ, 128 երես։
Գինն է 30 կոպէկ։
Պահեստ մեզ մօտ. մեզանից գումարով գնողներին մեծ զեղջ՝ նայած պահանջի քանակին։ Դիմել մեր մշտական հասցէով՝ Тифлисъ, Лысогорскій переулокъ, № 6. Хачатуру Хачатуряну.
Դիմել նաև գրավաճառներին։
(հ. կ.) 329. 20—3

ԴԻԼԻՋԱՆ
Այս տարվայ յունիսին կը սկսվի ուղղակի և ճեպընթաց
ԱՒՏՕՄՕԲԻԼԱՅԻՆ
հաղորդակցութիւն
Դիլիջանի և Ղարաքիլիսայի միջև, իսկ Աղստաֆայի վրայով - առանձին պատուէրով։
կ. 347. 2—2

ՉԸ ԿՐԿՆՎԵՑ
Այժմ, երբ 6 ամսից աւելի է անցել Ձեր պրէպարատը գործադրելու օրից և իմ հիւանդութիւնն էլ ոչ մի անգամ չէ կրկնվել, ես համոզվեցի «Դ-ր Մէյէրի Ստոմօկինդէնի» բուժիչ և նրա դրական ներգործութեան մէջ։ Մինչև օրս իմ ստամոքսը գործում է լաւ, փորիս ուռածութիւնը անցել է և կարողանում եմ համարեա թէ ամեն ինչ ուտել։ Ձեր բարեկամ Իօսիֆ Բախլին։ Մարիուպօլ, Միտրոպ. փ., տ. Խազանջիի։
«Դովասանական գրութիւնները չեն կրկնվում։ Ամեն օր — նոր»։
(П. 66963)

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
ի յիշատակ հայ գրերի 1500-ամեակի և հայկական տպագրութեան 400-ամեակի
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼՈՒ Է
Հայերէն հրատարակութիւնների ցուցահանդէս
որ պէտք է բացվի Թիֆլիսում 1913 թ. հոկտ. 6-ին և տևելու է մինչև նոյն ամսի 12-ը։
Ուստի խորհուրդը խնդրում է պ. պ. հեղինակներին, հրատարակիչներին, տպարանատէրերին և ամեն մի հայի՝ ուղարկել Ընկերութեանս հայերէն ամեն տեսակ հրատարակութիւններ, հայկական վիմատիպ պատկերներ և քարտէզներ։
Այն հրատարակութիւնները, որ կը նուիրվեն Ընկերութեանս և կամ դրամով ձեռք կը բերվեն, ցուցահանդէսից յետոյ պիտի պահվեն Ազգագրական Ընկ. մատենադարանում, որ այդպիսով դառնալու է մի Թանգարան հայ գրերի և տպագրութեան, իսկ սոսկ ցուցադրվելու նպատակով ստացվածները կը վերադարձվեն տէրերին։
Ամեն ինչ պէտք է ուղարկել այս հասցէով. Армянскому Этнографическому Обществу. Тифлисъ.
Խորհրդի նախագահ՝ Ա. Մելիք-Ազարեան
Անդամ-քարտուղար՝ Ե. Լալայեան
(կ.) 65. 10—7

Ունի մեդալ Լոնդոն 1893 թ.
Զգուշացէք կեղծիքներից!
ՊՐՕՎԻԶՕՐ
Г. Ф. Юргенсъ-ի
Բօրնօ-Տիմօլեան
Սապօն
Քրտինքի, պլրուածքի, պէպէնների, ուռերների, պզուկների և դէմքի խալերի դէմ։
ՏՈՒԱԼԷՏԱՅԻՆ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ
ՍԱՊՕՆ ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ.
Վաճառվում է ամենուրեք։
1 կտորը 50 կոպէկ, $^1/_2$ կտորը 30 կոպէկ։
(կ.) (М. 50331) 24—7
Գլխաւոր պահեստ՝ Москва, Г. Ф. Юргенсъ.

ՀՐԱՒԷՐ
Թեմիս սրբազան առաջնորդ տէր Մեսրոպ եպիսկոպոսի կարգադրութեան համաձայն՝ Բեթղեհէմի ս. Աստուածածին եկեղեցում մայիսի 5-ին, կիրակի, պատարագից յետոյ ժամը 12-ին, նշանակված է ծխական ԵՐԿՐՈՐԴ և ՎԵՐՋԻՆ ժողով, ընտրելու եկեղեցական ծխական հոգաբարձութեան անդամներ։ Ուստի խնդրում եմ յիշեալ եկեղեցու յարգելի ծխականներին շնորհ բերել մեր եկեղեցին նշանակված օրը և ժամին ընտրութեան մասնակցելու։
Գէորգ ա.-ք. Մեհրաբեան
351. 1—1

Պետերբուրգի Պետական Կոնսերվատորիայի Գեղարուեստական Խորհրդի դրուատման արժանացած մեր
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆԸ
(Դասագիրք նոտ-ձայնագրութեան).
ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է (Մօսկվա, Պետերբուրգ, Լայպցիգ)
Ազատ Մանուկեան
Ռոմանոս Մելիքեան
344. 1—1

Ջափահասների համար
ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ
Բժշկ. ֆէլդշէր Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆԻ
1) «Դաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարան» (կանանց և տղամարդկանց վեներական և այլ ցաւեր), բազմաթիւ ռեցէպտներով, խորհուրդներով և նկարներով։ Անհրաժեշտ բժշկարան է ամեն մի չափահաս մարդու համար, նամանաւանդ այնտեղ, որտեղ չը կան մասնագէտ բժիշկներ։ Լեզուն շատ պարզ ու ամենքին հասկանալի։ Գինն է 50 կ.։
2) «Տրիպէր (սուսանակ) եւ նրա բժշկութիւնը» ռեցէպտներով, բազմաթիւ խորհուրդներով ու նկարներով։ Գինն է 20 կ.։
3) «Ներկարմասի սալվարը կամ մօդեռ իւրկէն», խիստ ծիծաղաշարժ վօդեվիլ միմիայն չափահասների համար։ Գինը 20 կ.։
4) «Սօնայի Նօտարէբր» յայտնի վօդեվիլը, շատ ծիծաղաշարժ 2-րդ հրատարակութիւն։ Գինը 15 կ.
5) «Միւնուսյն դագաղում», պատմուածք հայթուրքական կռիւներից. զինակների նկարներով։ Գինը 7 կ.։
6) «Մօսական գօրք եւ միլիցիա» Պիմէնօվից թարգմանած։ Գինը 5 կ.։
Ուղարկում եմ բոլոր գրքերը միասին։ Պահանջողները պէտք է առաջուց գրկեն գրքերի գինը մարկաներով ձանապարհած ախքը՝ բոլոր գրքերը միասին—17 կոպ. (Անպայման՝ զակազնօյ)։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г Есаянцу.
(հ. կ.) 44. 100—31

Մամուլի տակ է և շուտով լոյս կը տեսնի
„ՀԱՅ ԼԵԶՈՒ"
ընտիր հատուածներ մայրենի լեզուի համար
Դ. տարի
Կազմեց Ա. Փորսուղեան
(օ. մ.) 340. 4—4

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է Թիֆլիսի և Բագուի գրավաճառանոցներում
„ՍՈԽԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ"
ազգային լիակատար ԵՐԳԱՐԱՆԻ 10-րդ տպագրութիւնը, բաղկացած 344 մեծադիր երեսներից, բարեփոխված և ճոխացված։ «Սոխակի» ներկայ տպագրութեան մէջ, բացի յայտնի գործածական երգերից և բանաստեղծութիւններից, լոյս են տեսել, բաւական թւով, և՛ նոր երգեր, և՛ բանաստեղծութիւններ։ Գինն է՝ ճանապարհածախսով՝ 1 ր. 20 կ.։ Ցանկացողները դիմում են և՛ Բագու, «Սոխակի» հրատարակչին, հետևեալ հասցէով. Протоіерею Григорію Григоріанцъ, Баку.
Գրքի շապիկը զարդարված է մի գեղեցիկ նկարով։
օ. մ. 353. 3—1

Մատակարար
Ն. Կ. Մ. ՄԵԾ ԻՇԽԱՆ
ՆԻԿՈԼԱՅ ՄԻԽԱՅԼՈՎԻՉԻ
դրան:
ПОСТАВЩ. ДВОРА Е.И.В.ВЕЛ.КН. НИКОЛАЯ МИХАИЛОВИЧА
ԿԱՆԳ ԱՌԷՔ
ՄԻ ԱԿՆԹԱՐԹ!
ԲԱՑ ԵՆ ԹՈՂՆՎԱԾ
նոր պապիրօսներ
ՊԻԿ-ՊԻԿ 10 հատը 3 կոպ. 20 հատը 6 կոպ.
Այդ պապիրօսները բաց կը թողնվեն ամեն օր սահմանափակ թւով, միշտ թարմ, յատկապէս ծխախոտ ճանաչողների համար։
Ա/Տ. „Ն. Ի. ԲՕԶԱՐՁԵԱՆՑ ՈՐԴԻՔ" ԾԱԽՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ։
(2,5,7,12) 342. 5—3

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
սրանով պատիւ ունի հրաւիրելու պ. պ. բաժնետէրերին
ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
որ կայանալու է ներկայ 1913 թւի մայիսի 6-ին, երկուշաբթի օրը, երեկոյեան ժամը $7^1/_2$-ին, Ընկերութեան գրասենեակում, Սօլօլակսկայա փող., տուն Արաֆելօվի, № 9.
ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ.
1) Անցեալ 1912 թւի հաշուի և հաշւեկշռի քննութիւնն ու վաւերացումը, վարչութեան և վերաստուգող յանձնաժողովի զեկուցումների հետ, նոյնպէս ծախսերի նախահաշուի և Ընկերութեան գործունէութեան ծրագրի քննութիւնը 1913 թւի համար։
2) Վարչութեան մէկ բացակայ և մէկ ըստ հերթի դուրս եկող անդամների ընտրութիւնները (§ 9)։
3) Վերաստուգող յանձնաժողովի երեք անդամի և եր՛ փոխանդամի ընտրութիւնը (§ 21)։
Եթէ ժողովը սահմանված ձայների քանակութեան բացակայութեան պատճառով չը կայանայ, երկրորդ անգամ նշանակվում է նոյն տեղը, մայիսի 12-ին, կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 11-ին, որը կը համարվի կայացած, ի նկատի չառնելով ձայների քանակութիւնը (§ 29)։
Տպագրված հաշիւը և բաժնետէրերի ցուցակը կարելի է ստանալ Ընկերութեան գրասենեակում։ (28, մ.5) 308. 3—3